

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
ELEANOR SHARPSTON
της 27ης Νοεμβρίου 2014¹

Υπόθεση C-497/13

Froukje Faber
κατά
Autobedrijf Hazet Ochten BV
[αίτηση του Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden (Κάτω Χώρες)

για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Οδηγία 1999/44/EK — Ιδιότητα του αγοραστή — Ένδικη προστασία — Έλλειψη συμμορφώσεως των αγαθών — Υποχρέωση ενημερώσεως του πωλητή — Βάρος αποδείξεως»

1. Στην υπό κρίση υπόθεση το Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden (Κάτω Χώρες) (στο εξής: αιτούν δικαστήριο) ζητεί την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως επί δύο γενικών ζητημάτων αφορώντων την οδηγία 1999/44/EK, η οποία εναρμονίζει τους κανόνες που διέπουν ορισμένες πτυχές των συμβάσεων καταναλωτών². Το πρώτο γενικό ζήτημα αφορά, κατ' ουσίαν, το ερώτημα κατά πόσον ο εθνικός δικαστής υπέχει κατά το δίκαιο της Ένωσης την υποχρέωση να εξετάζει αυτεπαγγέλτως αν ο συμβαλλόμενος ως αγοραστής αγαθών θεωρείται καταναλωτής κατά την έννοια της οδηγίας 1999/44 και, σε καταφατική περίπτωση, ποιο είναι το εύρος της υποχρέωσής του αυτής³. Το δεύτερο γενικό ζήτημα σχετίζεται, αφενός, με την υποχρέωση του καταναλωτή να ενημερώνει τον πωλητή αγαθών σχετικά με την έλλειψη συμμορφώσεως των αγαθών που παρέλαβε σε εκτέλεση διεπομένης από την οδηγία 1999/44 συμβάσεως και, αφετέρου, με το βάρος αποδείξεως της συγκεκριμένης ελλείψεως σε τυχόν μεταγενέστερες διαδικασίες.

2. Τα ζητήματα αυτά ανακύπτουν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της F. Faber και της Autobedrijf Hazet Ochten BV (στο εξής: Hazet) με αντικείμενο την ανόρθωση ζημίας που υπέστη η πρώτη λόγω φερόμενης ελλείψεως συμμορφώσεως ενός μεταχειρισμένου αυτοκινήτου το οποίο αγόρασε από τη δεύτερη και το οποίο ανεφλέγη.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

2 — Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Μαΐου 1999, σχετικά με ορισμένες πτυχές της πώλησης και των εγγυήσεων καταναλωτικών αγαθών (EE L 171, σ. 12). Η οδηγία αυτή τροποποιήθηκε, μετά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης, από την οδηγία 2011/83/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2011, σχετικά με τα δικαιώματα των καταναλωτών (EE L 304, σ. 64) (στο εξής: οδηγία 2011/83).

3 — Στις παρούσες προτάσεις οι όροι «αυτεπαγγέλτως» και «ex officio» χρησιμοποιούνται αδιακρίτως.

Η οδηγία 1999/44

3. Η οδηγία 1999/44 συμβάλλει στην επίτευξη του στόχου μιας υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών όπως διακηρύσσεται στο άρθρο 169 ΣΛΕΕ⁴. Προβλέπει ελάχιστη εναρμόνιση⁵. Κατά την αιτιολογική σκέψη 5, «η δημιουργία ενός ελάχιστου κοινού συνόλου κανόνων δικαίου των καταναλωτών, που θα ισχύει ανεξάρτητα από τον τόπο αγοράς των αγαθών εντός της [Ευρωπαϊκής Ένωσης], θα ενισχύσει την εμπιστοσύνη των καταναλωτών και θα τους επιτρέψει να αξιοποιήσουν καλύτερα τα πλεονεκτήματα της εσωτερικής αγοράς».

4. Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 6, οι κυριότερες δυσκολίες τις οποίες συναντούν οι καταναλωτές οφείλονται στη μη συμμόρφωση των αγαθών με τους συμβατικούς όρους, γεγονός που αποτελεί την κύρια πηγή διενέξεων τους με τους πωλητές. Στην αιτιολογική σκέψη 7 εξειδικεύεται η αρχή της συμμορφώσεως και επισημαίνεται ότι:

«[...] πρώτα απ' όλα, τα αγαθά πρέπει να είναι σύμφωνα προς τους όρους της σύμβασης· [...] η αρχή της συμμόρφωσης προς τους όρους της σύμβασης μπορεί να θεωρηθεί ως κοινή στις διάφορες εθνικές νομικές παραδόσεις· [...] σε ορισμένες εθνικές νομικές παραδόσεις, η αρχή αυτή μπορεί να μην επαρκεί από μόνη της για την εξασφάλιση ελάχιστου επιπέδου προστασίας του καταναλωτή· [...] στο πλαίσιο αυτών των νομικών παραδόσεων, ειδικότερα, μπορεί να είναι χρήσιμη η θέσπιση πρόσθετων εθνικών διατάξεων για την εξασφάλιση της προστασίας του καταναλωτή στις περιπτώσεις που τα μέρη δεν έχουν συμφωνήσει ειδικούς συμβατικούς όρους ή όταν τα μέρη έχουν καταλήξει σε συμβατικούς όρους ή συμφωνίες οι οποίες καταργούν ή περιορίζουν, αμέσως ή εμμέσως, τα δικαιώματα του καταναλωτή και οι οποίες, στο μέτρο που τα δικαιώματα αυτά απορρέουν από την παρούσα οδηγία, δεν είναι δεσμευτικές για τον καταναλωτή».

5. Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 8, προκειμένου να διευκολυνθεί η εφαρμογή της αρχής της συμμορφώσεως, «είναι σκόπιμο να εισαχθεί μαχητό τεκμήριο συμμόρφωσης προς τους όρους της σύμβασης το οποίο θα καλύπτει τις συνηθέστερες περιπτώσεις· [...] το τεκμήριο αυτό δεν περιορίζει την αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων [...]». Εξάλλου, κατά την ίδια αιτιολογική σκέψη, «ελλείψει ειδικών συμβατικών όρων καθώς και σε περίπτωση εφαρμογής της ρήτρας ελάχιστης προστασίας, τα στοιχεία που περιλαμβάνονται σ' αυτό το τεκμήριο μπορούν να χρησιμοποιούνται προκειμένου να καθορίζεται η έλλειψη συμμόρφωσης του αγαθού προς τους όρους της σύμβασης· [...] η ποιότητα και η επίδοση την οποία μπορούν εύλογα να αναμένουν οι καταναλωτές εξαρτώνται, *μεταξύ άλλων*, από το αν τα αγαθά είναι καινούρια ή μεταχειρισμένα· [...] τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στο τεκμήριο είναι σωρευτικά· [...] εάν οι περιστάσεις σε μια συγκεκριμένη περίπτωση καθιστούν κάποιο συγκεκριμένο στοιχείο προδήλως απρόσφορο, τα υπόλοιπα στοιχεία του τεκμηρίου εξακολουθούν, ωστόσο, να ισχύουν».

6. Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 19, «[...] τα κράτη μέλη θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να καθορίζουν προθεσμία εντός της οποίας ο καταναλωτής οφείλει να ενημερώσει τον πωλητή για την έλλειψη συμμόρφωσης· [...] τα κράτη μέλη μπορούν να εξασφαλίσουν υψηλότερο επίπεδο προστασίας του καταναλωτή, μη προβλέποντας αυτήν την υποχρέωση· [...] πάντως, οι καταναλωτές σε όλη την [Ευρωπαϊκή Ένωση] θα πρέπει να έχουν στη διάθεσή τους προθεσμία τουλάχιστον δύο μηνών προκειμένου να ενημερώσουν τον πωλητή για την έλλειψη συμμόρφωσης».

7. Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 22, «τα μέρη δεν μπορούν, με κοινή συναίνεση, να περιορίσουν ή να καταργήσουν τα δικαιώματα που παρέχονται στους καταναλωτές, δεδομένου ότι έτσι η παρεχόμενη νομική προστασία θα καθίστατο κενή περιεχομένου [...]».

4 — Βλ. αιτιολογική σκέψη 1 της οδηγίας 1999/44. Το άρθρο 169, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ έχει ως εξής: «Προκειμένου να προωθήσει τα συμφέροντα των καταναλωτών και να διασφαλίσει υψηλό επίπεδο προστασίας του καταναλωτή, η Ένωση συμβάλλει στην προστασία της υγείας, της ασφάλειας και των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών, καθώς και στην προώθηση του δικαιωμάτων τους για ενημέρωση, εκπαίδευση και οργάνωσή τους για την υπεράσπιση των συμφερόντων τους».

5 — Άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 1999/44.

8. Για τους σκοπούς της οδηγίας 1999/44, ως «καταναλωτής» νοείται «το φυσικό πρόσωπο το οποίο, στο πλαίσιο των συμβάσεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας, ενεργεί για σκοπό μη εντασσόμενο στο πλαίσιο της εμπορικής, επιχειρηματικής ή επαγγελματικής του δραστηριότητας» (άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α')· ως «πωλητής» νοείται «το φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο, στο πλαίσιο σύμβασης, πωλεί καταναλωτικά αγαθά στο πλαίσιο της εμπορικής, επιχειρηματικής ή επαγγελματικής του δραστηριότητας» (άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο γ')· και ως «καταναλωτικό αγαθό» νοείται «κάθε ενσώματο κινητό πράγμα» (άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο β')⁶.

9. Σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 1, «[ο] πωλητής πρέπει να παραδίδει στον καταναλωτή αγαθά που είναι σύμφωνα προς τους όρους της σύμβασης πώληση». Σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 2, τα καταναλωτικά αγαθά τεκμαίρονται σύμφωνα προς τους όρους της σύμβασης εάν:

- «(α) ανταποκρίνονται στην περιγραφή που έχει γίνει από τον πωλητή και έχουν τις ιδιότητες του αγαθού εκείνου που ο πωλητής είχε παρουσιάσει στον καταναλωτή ως δείγμα ή υπόδειγμα·
- (β) είναι κατάλληλα για κάθε ειδική χρήση την οποία επιζητεί ο καταναλωτής και την οποία γνωστοποίησε στον πωλητή κατά τη στιγμή της σύναψης της σύμβασης, ο δε πωλητής την αποδέχθηκε·
- (γ) είναι κατάλληλα για τις χρήσεις για τις οποίες προορίζονται συνήθως τα αγαθά του ίδιου τύπου·
- (δ) έχουν τη συνήθη ποιότητα και επιδόσεις ενός αγαθού του ίδιου τύπου τις οποίες μπορεί ευλόγως να αναμένει ο καταναλωτής, λαμβάνοντας υπόψη τη φύση του αγαθού και τις δημόσιες δηλώσεις του πωλητή, του παραγωγού ή του αντιπροσώπου του για τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά των αγαθών, ιδίως στο πλαίσιο της διαφήμισης ή της επισήμανσης.»

10. Δυνάμει του άρθρου 2, παράγραφος 3, «[δ]εν υφίσταται έλλειψη συμμόρφωσης προς τους όρους της σύμβασης εάν, κατά τη στιγμή της σύναψης της σύμβασης, ο καταναλωτής ε γνώριζε ή δεν μπορούσε ευλόγως να αγνοεί την έλλειψη της συμμόρφωσης ή εάν η έλλειψη συμμόρφωσης οφείλεται σε υλικά που προμηθεύει ο καταναλωτής».

11. Το άρθρο 3, παράγραφος 1, προβλέπει ότι πωλητής ευθύνεται έναντι του καταναλωτή για κάθε έλλειψη συμμορφώσεως που υπάρχει κατά την παράδοση του αγαθού. Το άρθρο 3 ορίζει κατά τα λοιπά τα μέτρα επανορθώσεως που διαθέτει ο καταναλωτής. Τα μέτρα αυτά συνοψίζονται στο άρθρο 3, παράγραφος 2, κατά την ακόλουθη σειρά: δωρεάν αποκατάσταση της συμμορφώσεως του αγαθού με επισκευή ή αντικατάσταση· προσήκουσα μείωση του τιμήματος· και υπαναχώρηση από τη σύμβαση όσον αφορά το αγαθό αυτό.

12. Το άρθρο 5, τιτλοφορούμενο «Προθεσμίες», έχει ως εξής:

«1. Ο πωλητής ευθύνεται δυνάμει του άρθρου 3, όταν η έλλειψη συμμόρφωσης εκδηλώνεται εντός δύο ετών από την παράδοση του αγαθού. Εάν, δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας, τα δικαιώματα που προβλέπονται στο άρθρο 3 παράγραφος 2 υπόκεινται σε παραγραφή, η παραγραφή αυτή δεν συμπληρώνεται προ της παρόδου δύο ετών από την παράδοση [⁷].

6 — Καμία από τις προβλεπόμενες εξαιρέσεις από τον ορισμό αυτόν δεν ασκεί επιρροή στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως. Βλ. επίσης κατωτέρω σημείο 55 των παρουσών προτάσεων.

7 — Βλ., επίσης, αιτιολογική σκέψη 17. Επιπλέον, δυνάμει του άρθρου 7, παράγραφος 1, τα κράτη μέλη μπορούν να ορίζουν ότι, σε περίπτωση μεταχειρισμένων αγαθών, ο πωλητής και ο καταναλωτής μπορούν να συμφωνούν συμβατικούς όρους ή συμφωνίες που προβλέπουν μικρότερη χρονική περίοδο όσον αφορά την ευθύνη του πωλητή. Οι Κάτω Χώρες δεν έκαναν χρήση της εν λόγω ευχέρειας.

2. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέψουν ότι ο καταναλωτής, προκειμένου να απολαύσει των δικαιωμάτων του, οφείλει να ενημερώσει τον πωλητή για την έλλειψη συμμόρφωσης, εντός προθεσμίας δύο μηνών από την ημερομηνία κατά την οποία διαπίστωσε την έλλειψη συμμόρφωσης.

[...]

3. Μέχρις αποδείξεως του αντιθέτου, η έλλειψη συμμόρφωσης, η οποία εκδηλώνεται εντός έξι μηνών από την παράδοση του αγαθού, τεκμαίρεται ότι υφίσταται κατά την παράδοση, εκτός εάν το τεκμήριο αυτό είναι ασυμβίβαστο με τη φύση του αγαθού ή τη φύση της έλλειψης συμμόρφωσης.»

13. Κατά το άρθρο 8, παράγραφος 2 (με τίτλο «Εθνικά δίκαια και στοιχειώδης προστασία»):

«Στον τομέα που καλύπτεται από την παρούσα οδηγία, τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν ή να διατηρούν εν ισχύ αυστηρότερες διατάξεις, σύμφωνες προς τη Συνθήκη, προκειμένου να εξασφαλίσουν ένα υψηλότερο επίπεδο προστασίας του καταναλωτή»⁸.

14. Κατά το άρθρο 9, «[τ]α κράτη μέλη λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για την ενημέρωση των καταναλωτών όσον αφορά τις εθνικές νομοθετικές διατάξεις μεταφοράς της παρούσας οδηγίας και προτρέπουν, εφόσον είναι απαραίτητο, τις επαγγελματικές οργανώσεις να ενημερώσουν τους καταναλωτές για τα δικαιώματά τους».

Το ολλανδικό δίκαιο

15. Κατά το άρθρο 7:5, παράγραφος 1, του Burgerlijk Wetboek (Αστικός Κώδικας των Κάτω Χωρών στο εξής: BW), ως σύμβαση πώλησεως καταναλωτικού αγαθού ορίζεται «η σύμβαση πώλησεως κινητού πράγματος [...] η οποία συνάπτεται μεταξύ πωλητή που ενεργεί στο πλαίσιο ασκήσεως επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητας και αγοραστή που είναι φυσικό πρόσωπο και δεν ενεργεί στο πλαίσιο ασκήσεως επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητας».

16. Σύμφωνα με το άρθρο 7:17, παράγραφος 1, του BW, το παραδιδόμενο πράγμα πρέπει να ανταποκρίνεται στη σύμβαση.

17. Το άρθρο 7:18, παράγραφος 2, του BW, το οποίο μετέφερε στην ολλανδική εσωτερική έννομη τάξη το άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 1999/44, ορίζει τα εξής:

«Στις συμβάσεις πώλησεως καταναλωτικού αγαθού τεκμαίρεται ότι το παραδιδόμενο πράγμα δεν ανταποκρίνεται στη σύμβαση όταν η απόκλιση από τα συνομολογηθέντα εκδηλώνεται εντός προθεσμίας έξι μηνών από την παράδοση, εκτός αν τούτο αντίκειται στη φύση του πράγματος ή της αποκλίσεως.»

18. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση επί του άρθρου 7:18, παράγραφος 2, του BW, ο αγοραστής πρέπει να προβάλει (και σε περίπτωση αντικρούσεως να αποδείξει) ότι το πράγμα δεν έχει τις συνομολογημένες ιδιότητες και ότι η ασυμφωνία αυτή εκδηλώθηκε εντός έξι μηνών από την παράδοση. Απόκειται τότε στον πωλητή να προβάλει και να αποδείξει ότι, κατά τον χρόνο παραδόσεως, το πράγμα ανταποκρινόταν στη σύμβαση.

⁸ — Βλ., επίσης, αιτιολογική σκέψη 24 της οδηγίας 1999/44 και άρθρο 169, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ.

19. Το άρθρο 7:23, παράγραφος 1, του BW ορίζει ότι:

«Ο αγοραστής δεν μπορεί πλέον να ισχυριστεί ότι το παραδοθέν πράγμα δεν ανταποκρίνεται στα συνομολογηθέντα, παρά μόνον αν ενημερώσει σχετικώς τον πωλητή εντός εύλογου χρόνου από τη στιγμή που διαπιστώνει τη μη συμφωνία ή που όφειλε ευλόγως να τη διαπιστώσει. Ωστόσο, αν αποδειχθεί ότι το πράγμα στερείται συγκεκριμένης ιδιότητας η οποία σύμφωνα με τον πωλητή υπήρχε, ή αν η απόκλιση αφορά πραγματικά περιστατικά που ο τελευταίος γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει αλλά δεν τα γνωστοποίησε, τότε ο πωλητής πρέπει να ενημερωθεί σχετικά εντός εύλογου χρόνου από τη διαπίστωση της μη συμφωνίας. Σε περιπτώσεις συμβάσεων πώλησεως καταναλωτικού αγαθού, η ενημέρωση πρέπει να πραγματοποιηθεί εντός εύλογου χρόνου από τη διαπίστωση της μη συμφωνίας, εξυπακουσμένου ότι η ενημέρωση εντός διμήνου από τέτοια διαπίστωση θεωρείται εμπρόθεσμη.»

20. Κατά την κρίση του αιτούντος δικαστηρίου, ο αγοραστής οφείλει να ενημερώσει τον πωλητή ότι το παραδοθέν πράγμα δεν ανταποκρίνεται προς τους όρους της συμβάσεως κατά την έννοια του άρθρου 7:17 του BW. Δεν απαιτείται η ενημέρωση αυτή να γίνει εγγράφως· προφορική ανακοίνωση μπορεί να αρκεί. Κατά πάγια νομολογία του Hoge Raad (ανώτατο δικαστήριο των Κάτω Χωρών), όταν ο πωλητής υποστηρίζει ότι η ένδικη διαδικασία κινήθηκε εκπροθέσμως από τον αγοραστή (όπως ορίζεται στην τρίτη περίοδο του άρθρου 7:23, παράγραφος 1, αναφορικά με τις περιπτώσεις συμβάσεων πώλησεως καταναλωτικού αγαθού), απόκειται στον τελευταίο να προβάλλει και, σε περίπτωση τεκμηριωμένης αντικρούσεως, να αποδείξει ότι κίνησε την εν λόγω διαδικασία εμπροθέσμως και κατά τρόπο εύληπτο για τον πωλητή.

21. Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι, όταν ο πωλητής ενημερώνεται με μεγάλη καθυστέρηση, ο αγοραστής εκπίπτει από όλα τα δικαιώματα που συνδέονται με τη μη συμμόρφωση.

22. Η απάντηση στο ερώτημα αν και κατά πόσον ο αγοραστής έχει ενημερώσει τον πωλητή εντός εύλογου χρόνου (όπως ορίζεται στο πρώτο και δεύτερο εδάφιο του άρθρου 7:23, παράγραφος 1, η γενικής εφαρμογής χρονική προϋπόθεση που αφορά τις αγορές) εξαρτάται (κατά τη νομολογία του Hoge Raad) από το κατά πόσον (i) διεξήγαγε κάθε έρευνα που ευλόγως αναμενόταν από αυτόν υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις προκειμένου να διευκρινιστεί αν το παραδοθέν πράγμα ανταποκρίνεται στη σύμβαση και (ii) ενημέρωσε τον πωλητή εντός εύλογου χρόνου από τη στιγμή που διαπίστωσε (ή, κατόπιν τέτοιας έρευνας, όφειλε να διαπιστώσει) τη μη συμφωνία. Η διάρκεια της προθεσμίας που χορηγείται για την κατά το στοιχείο (i) έρευνα εξαρτάται από τις περιστάσεις της υποθέσεως, μεταξύ των οποίων επιρροή ασκούν η φύση του ελαττώματος και η δυνατότητα να γίνει αυτό αντιληπτό, ο τρόπος εκδηλώσεώς του και οι ειδικές γνώσεις του αγοραστή. Ενδέχεται να απαιτείται και έρευνα εμπειρογνώμονα. Όσον αφορά τη διάρκεια της κατά το στοιχείο (ii) προθεσμίας, στην περίπτωση συμβάσεως πώλησεως μη καταναλωτικού αγαθού, πρέπει να σταθμιστούν όλα τα διακυβεύόμενα συμφέροντα και να ληφθούν υπόψη όλες οι σχετικές περιστάσεις. Ως εκ τούτου, στις περιπτώσεις αυτές δεν μπορεί να εφαρμοστεί καθορισμένη προθεσμία. Όσον αφορά τις συμβάσεις πώλησεως καταναλωτικού αγαθού, το ζήτημα αν θεωρείται εμπρόθεσμη η ενημέρωση που πραγματοποιείται μετά την παρέλευση διμήνου από τη διαπίστωση της μη συμμορφώσεως εξαρτάται από τα πραγματικά στοιχεία και τις περιστάσεις της εκάστοτε υποθέσεως.

23. Μολονότι (με την εξαίρεση του τελευταίου εδαφίου) το άρθρο 7:23, παράγραφος 1, του BW εφαρμόζεται επί συμβάσεων πώλησεως τόσο καταναλωτικών όσο και μη καταναλωτικών αγαθών, κατά την κρίση του αιτούντος δικαστηρίου η διάταξη αυτή συνιστά εφαρμογή του άρθρου 5, παράγραφος 2, της οδηγίας 1999/44.

24. Κατά το ολλανδικό δίκαιο, οι περισσότερες πτυχές του δικαίου προστασίας καταναλωτή δεν αποτελούν κανόνες δημοσίας τάξεως.

25. Δυνάμει του άρθρου 22 του Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας· στο εξής: Rv), ο δικαστής δύναται σε κάθε περίπτωση και σε κάθε στάδιο της διαδικασίας να καλέσει και τους δύο διαδίκους ή έναν από αυτούς για παροχή περαιτέρω εξηγήσεων επί των θέσεών τους. Σύμφωνα με το άρθρο 23 του Rv, ο δικαστής αποφαινεται επί όλων όσα έχουν αναπτύξει ή αιτηθεί οι διάδικοι, τούτο δε, σύμφωνα με το άρθρο 24 του Rv, βασιζόμενος στα πραγματικά στοιχεία, τις περιστάσεις και τους λόγους επί των οποίων οι διάδικοι θεμελιώνουν την ή τις αιτιάσεις τους. Το άρθρο 149 του Rv δεν επιτρέπει, καταρχήν, στον δικαστή να λάβει υπόψη του γεγονότα, πέραν όσων είναι παγκοίνως γνωστά, τα οποία δεν διαλαμβάνονται στα δικόγραφα των διαδίκων.

26. Στο πλαίσιο της κατ' έφεση δίκης, ο δικαστής αποφαινεται αποκλειστικώς επί των λόγων που προβάλλουν οι διάδικοι. Ο δικαστής δύναται ωστόσο να εφαρμόζει αυτεπαγγέλτως κανόνες δημοσίας τάξεως. Οι διάδικοι μπορούν να επικαλεστούν νέα πραγματικά περιστατικά μόνο με τους εισαγωγικούς επί της εφέσεως ισχυρισμούς που εγγράφως ανέπτυξαν.

27. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Ολλανδική Κυβέρνηση διευκρίνισε περαιτέρω ότι ο Ολλανδός δικαστής, καίτοι δεν έχει ενεργό ρόλο στην πολιτική δίκη, καλείται να αποφανθεί περί των εφαρμοστέων σε συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά νομικών κανόνων και να αποσαφηνίσει το επίδικο αντικείμενο διαθέτοντας συγκεκριμένες δυνατότητες, όπως είναι η εξουσία του να καλεί τους διαδίκους να προσκομίσουν πρόσθετα στοιχεία.

Πραγματικά περιστατικά, διαδικασία και προδικαστικά ερωτήματα

28. Στις 27 Μαΐου 2008, η F. Faber αγόρασε από τη Hazet ένα μεταχειρισμένο αυτοκίνητο έναντι τιμήματος 7 002 ευρώ. Το αυτοκίνητο παραδόθηκε αυθημερόν. Οι συμβατικοί όροι περιελήφθησαν σε υπόδειγμα συμβάσεως με τίτλο «ιδιωτικό συμφωνητικό πώλησεως» (Koopovereenkomst particulier), το οποίο περιείχε, μεταξύ άλλων, το ονοματεπώνυμο και τη διεύθυνση της F. Faber, τα στοιχεία του αυτοκινήτου, τους όρους πώλησεως («χωρίς καμία εγγύηση»), το τίμημα και τις υπογραφές της F. Faber και του αντιπροσώπου της Hazet.

29. Στις 26 Σεπτεμβρίου 2008, η F. Faber οδηγούσε το αυτοκίνητο καθοδόν προς επαγγελματική συνάντηση. Η κόρη της επέβαινε επίσης σ' αυτό. Το αυτοκίνητο ανεφλέγη και κάηκε ολοσχερώς. Κατόπιν επεμβάσεως των υπηρεσιών πρώτων βοηθειών, το αυτοκίνητο μεταφέρθηκε προς φύλαξη σε χώρο σταθμεύσεως της Hazet από όχημα οδικής βοήθειας. Η F. Faber υποστηρίζει ότι είχε τηλεφωνική επικοινωνία με τη Hazet όσο η ίδια και η κόρη της, επιβαίνουσες στο όχημα οδικής βοήθειας, κατευθύνονταν προς τη Hazet την ημέρα της πυρκαγιάς. Η Hazet αρνείται ότι κατά το στάδιο εκείνο η F. Faber ανέφερε οτιδήποτε σχετικά με την πιθανή αιτία της πυρκαγιάς ή την ανάμειξη της Hazet. Κατόπιν αιτήσεως της Hazet, το αυτοκίνητο μεταφέρθηκε στις εγκαταστάσεις της επιχειρήσεως αποσυναρμολογήσεως αυτοκινήτων Reuvers (Autodemontagebedrijf Reuvers) (στο εξής: Reuvers) όπου έπρεπε να φυλαχθεί σύμφωνα με τους ισχύοντες περιβαλλοντικούς κανόνες.

30. Στις αρχές του 2009, η Hazet είχε τηλεφωνική επικοινωνία με την F. Faber σχετικά με το κατεστραμμένο αυτοκίνητο, κατά τη διάρκεια της οποίας η τελευταία δήλωσε στην πρώτη ότι ανέμενε από την αστυνομία την έκθεση του πραγματογνώμονα για την πυρκαγιά.

31. Στις 16 Φεβρουαρίου 2009, η F. Faber ζήτησε από την αστυνομία την έκθεση πραγματογνωμοσύνης αλλά η αστυνομία απάντησε ότι τέτοια έκθεση δεν είχε συνταχθεί.

32. Στις 8 Μαΐου 2009, η Reuvers αποσυναρμολόγησε το αχρηστευμένο αυτοκίνητο, αφού όμως δύο ημέρες νωρίτερα είχε ενημερώσει τη Hazet με ηλεκτρονικό μήνυμα ότι θα προέβαινε στην αποσυναρμολόγηση, εκτός εάν εκείνη εναντιωνόταν⁹.

33. Με έγγραφο της 11ης Μαΐου 2009, η F. Faber ενημέρωσε τη Hazet ότι της απέδιδε την ευθύνη για τη ζημία που υπέστη (συνολικού ποσού 10 828,55 ευρώ) λόγω της πυρκαγιάς, η οποία συνίστατο στην απώλεια του τιμήματος του αυτοκινήτου, στην καταστροφή ενός φορητού υπολογιστή, μιας φωτογραφικής μηχανής, ενός δερμάτινου πανωφοριού, ενός σακακιού, μιας συσκευής πλοηγήσεως και μιας φωτογραφίας σε καμβά προοριζόμενης για τον πελάτη τον οποίο βρισκόταν καθοδόν να συναντήσει όταν ανεφλέγη. Αξίωσε, επίσης, χρηματική ικανοποίηση προς αποκατάσταση της ηθικής βλάβης που υπέστη.

34. Στις αρχές του Ιουλίου 2009, η F. Faber ανέθεσε στον εμπειρογνώμονα Extensio να διενεργήσει τεχνική έρευνα ως προς τα αίτια αναφλέξεως του αυτοκινήτου. Στις 7 Ιουλίου 2009, η Extensio απάντησε ότι τέτοια έρευνα δεν ήταν δυνατόν να πραγματοποιηθεί διότι το αυτοκίνητο είχε ήδη αποσυναρμολογηθεί και δεν ήταν πλέον διαθέσιμο για τις ανάγκες τέτοιας έρευνας.

35. Η Hazet δεν αποδέχθηκε την ευθύνη και αρνήθηκε την καταβολή αποζημίωσης. Υποστήριξε ιδίως ότι η F. Faber, ενημερώνοντάς την εκπροθέσμως σχετικά με τη φερόμενη μη συμμόρφωση και αναθέτοντας τη διενέργεια τεχνικής έρευνας εννέα μήνες μετά το συμβάν, δεν συμμορφώθηκε προς το άρθρο 7:23, παράγραφος 1, του BW.

36. Στις 26 Οκτωβρίου 2010, η F. Faber κίνησε ένδικη διαδικασία ενώπιον του rechtbank te Arnhem (στο εξής: Rechtbank) αξιώνοντας σε βάρος της Hazet αποζημίωση για τη ζημία που υπέστη, πλέον νόμιμων τόκων και εξωδικαστικών εξόδων εισπράξεως. Ισχυρίστηκε ότι το αυτοκίνητο δεν συμμορφωνόταν προς τα συνομολογηθέντα με το ιδιωτικό συμφωνητικό πωλήσεως και ότι για τον λόγο αυτό η Hazet είχε παραβιάσει το άρθρο 7:17 του BW. Η F. Faber δεν προέβαλε ειδικώς ότι ενήργησε ως καταναλωτής.

37. Η Hazet αμφισβήτησε τον ισχυρισμό της F. Faber και προσέθεσε ότι η τελευταία την ενημέρωσε εκπροθέσμως περί της ελλείψεως συμμορφώσεως, ως εκ τούτου δε, σύμφωνα με το άρθρο 7:23, παράγραφος 1, του BW, είχαν αποσβεστεί τα δικαιώματά της προς αποζημίωση.

38. Στις 27 Απριλίου 2011, το Rechtbank απέρριψε τα αιτήματα της F. Faber και δέχθηκε τον ερειδόμενο στο άρθρο 7:23, παράγραφος 1, BW αμυντικό ισχυρισμό της Hazet: η πρώτη επικοινωνία μεταξύ των διαδίκων πραγματοποιήθηκε στις αρχές του 2009, δηλαδή περισσότερο από τρεις μήνες μετά την ανάφλεξη του αυτοκινήτου (η οποία περιγράφεται ως η στιγμή κατά την οποία διαπιστώθηκε η μη συμμόρφωση). Η F. Faber δεν επικαλέστηκε ιδιαίτερες περιστάσεις που θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν την καθυστέρηση αυτή. Το Rechtbank δεν τοποθετήθηκε επί του ζητήματος κατά πόσον η επικοινωνία της F. Faber με τη Hazet κατά τη διάρκεια τηλεφωνικών συνομιλιών την ημέρα της πυρκαγιάς και στις αρχές του 2009 ήταν αρκούντως σαφής ώστε να συνιστά νόμιμη κοινοποίηση της μη συμμορφώσεως ή κατά πόσον επρόκειτο για πώληση καταναλωτικού αγαθού κατά την έννοια του άρθρου 7:23, παράγραφος 1, του BW.

39. Στις 26 Ιουλίου 2011, η F. Faber άσκησε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου έφεση κατά της αποφάσεως αυτής. Στο πλαίσιο της κατ' έφεση δίκης, η F. Faber και πάλι δεν υποστήριξε ότι συμβλήθηκε στο ιδιωτικό συμφωνητικό πωλήσεως υπό την ιδιότητα του καταναλωτή. Ούτε έβαλε κατά του συγκεκριμένου χωρίου της αποφάσεως του Rechtbank. Το αιτούν δικαστήριο δεν θεωρεί δυνατό να λάβει θέση επί του συγκεκριμένου ζητήματος βάσει των στοιχείων της δικογραφίας.

9 — Από κανένα στοιχείο της δικογραφίας ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων δεν προκύπτει ότι η F. Faber, ιδιοκτήτρια του αυτοκινήτου, επικοινωνήσε είτε με τη Hazet είτε με τη Reuvers προτού αποσυναρμολογηθεί το αυτοκίνητο.

40. Η F. Faber εκπροσωπήθηκε από δικηγόρο τόσο στην πρωτόδικη όσο και στην κατ' έφεση διαδικασία.

41. Σε αυτό το πλαίσιο, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί των ακόλουθων προδικαστικών ερωτημάτων:

- «1. Έχει ο δικαστής της Ένωσης την υποχρέωση, βάσει της αρχής της αποτελεσματικότητας ή των κανόνων που αποβλέπουν στη διατήρηση υψηλού επιπέδου προστασίας του καταναλωτή εντός της Ένωσης ή άλλων διατάξεων ή κανόνων του δικαίου της Ένωσης, να εξετάζει αυτεπαγγέλτως αν ο αγοραστής σε μια σύμβαση πωλήσεως έχει την ιδιότητα του καταναλωτή κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 1999/44;
2. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, ισχύει το ίδιο όταν η δικογραφία δεν περιέχει πραγματικά στοιχεία (ή, εφόσον περιέχει, αυτά είναι ανεπαρκή ή αντικρουόμενα) βάσει των οποίων να μπορεί να διαπιστωθεί η ιδιότητα του αγοραστή;
3. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, ισχύει το ίδιο σε κατ' έφεση διαδικασία στο πλαίσιο της οποίας ο αγοραστής δεν προσάπτει στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο ότι με την εκκαλούμενη απόφαση δεν διενήργησε τον κατά τα ανωτέρω (αυτεπάγγελτο) έλεγχο ή ότι δεν εξέτασε ρητώς το ζήτημα αν ο αγοραστής μπορεί να χαρακτηριστεί ως καταναλωτής;
4. Πρέπει να θεωρηθεί (το άρθρο 5 της) οδηγία(ς) 1999/44 ως κανόνας ισοδύναμος προς τους εθνικούς κανόνες που αποτελούν, στο πλαίσιο της εσωτερικής έννομης τάξεως, κανόνες δημοσίας τάξεως;
5. Αντιβαίνει το ολλανδικό δίκαιο προς την αρχή της αποτελεσματικότητας ή προς τους κανόνες που αποβλέπουν στη διατήρηση υψηλού επιπέδου προστασίας του καταναλωτή εντός της Ένωσης ή προς άλλες διατάξεις ή κανόνες του δικαίου της Ένωσης, στο μέτρο που επιβάλλει στον καταναλωτή-αγοραστή την υποχρέωση να επικαλεστεί και να αποδείξει ότι ενημέρωσε (εμπροθέσμως) τον πωλητή για το φερόμενο ελάττωμα παραδοθέντος αγαθού;
6. Αντιβαίνει το ολλανδικό δίκαιο προς την αρχή της αποτελεσματικότητας ή προς τους κανόνες που αποβλέπουν στη διατήρηση υψηλού επιπέδου προστασίας του καταναλωτή εντός της Ένωσης ή προς άλλες διατάξεις ή κανόνες του δικαίου της Ένωσης στο μέτρο που επιβάλλει στον καταναλωτή-αγοραστή την υποχρέωση να επικαλεστεί και να αποδείξει ότι το πράγμα δεν ανταποκρίνεται στη σύμβαση και ότι η μη συμμόρφωση αυτή εκδηλώθηκε εντός εξαμήνου από την παράδοση; Ποια είναι η έννοια της εκφράσεως “[...] η έλλειψη συμμόρφωσης, η οποία εκδηλώνεται [...]” του άρθρου 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 1999/44 και ειδικότερα: σε ποια έκταση υποχρεούται ο καταναλωτής-αγοραστής να επικαλεστεί και να αποδείξει πραγματικά περιστατικά και περιστάσεις που αφορούν (την αιτία) της μη συμμορφώσεως; Αρκεί προς τούτο ο καταναλωτής-αγοραστής να επικαλεστεί και, σε περίπτωση τεκμηριωμένης αντικρούσεως, να αποδείξει ότι το αγορασθέν πράγμα δεν λειτουργεί (σωστά) ή πρέπει επίσης να επικαλεστεί και, σε περίπτωση τεκμηριωμένης αντικρούσεως, να αποδείξει το ελάττωμα που προκαλεί (προκάλεσε) τη μη (ορθή) λειτουργία του αγορασθέντος πράγματος;
7. Εξαρτάται η απάντηση στα ανωτέρω ερωτήματα [...] από το γεγονός ότι η F. Faber εκπροσωπήθηκε από δικηγόρο στη διαδικασία αμφοτέρων των βαθμών δικαιοδοσίας;»

42. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η Αυστριακή, η Βελγική και η Ολλανδική Κυβέρνηση, καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η Hazet, η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή ανέπτυξαν προφορικές παρατηρήσεις κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 11ης Σεπτεμβρίου 2014.

Εκτίμηση

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

43. Σε διαφορές μεταξύ ιδιωτών, όπως είναι η υπό κρίση, κανένας διάδικος δεν μπορεί να επικαλείται το άμεσο αποτέλεσμα της οδηγίας 1999/44. Το εθνικό δικαστήριο, ωστόσο, που επιλαμβάνεται μιας τέτοιας διαφοράς υποχρεούται, «όταν εφαρμόζει τις διατάξεις του εσωτερικού δικαίου, να λαμβάνει υπόψη το σύνολο των κανόνων του εθνικού δικαίου και να τους ερμηνεύει, κατά το μέτρο του δυνατού, υπό το πρίσμα του γράμματος καθώς και του σκοπού της εφαρμοστέας στον τομέα αυτό οδηγίας, προκειμένου να καταλήξει σε λύση σύμφωνη προς τον σκοπό που αυτή επιδιώκει»¹⁰. Στην παρούσα υπόθεση, το αιτούν δικαστήριο ζητεί καθοδήγηση ως προς την ερμηνεία της οδηγίας 1999/44, προκειμένου να εφαρμόσει τα άρθρα 7:18, παράγραφος 2, και 7:23, παράγραφος 1, του BW.

44. Τα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα εντάσσονται στο πλαίσιο της ένδικης διαδικασίας που κίνησε η F. Faber, αγράστρια ενός μεταχειρισμένου αυτοκινήτου, η οποία αξιώνει ανόρθωση της ζημίας της από την πωλήτρια εταιρία, τη Hazet. Αμυνόμενη η τελευταία επικαλείται διάταξη του εθνικού δικαίου (ένα σκέλος της οποίας εφαρμόζεται στις πωλήσεις εν γένει και ένα άλλο ειδικά στις πωλήσεις καταναλωτικών αγαθών), διατεινόμενη ότι η F. Faber έχει απολέσει το δικαίωμα αποκαταστάσεως της ζημίας της, καθόσον την ενημέρωσε εκπροθέσμως για τη φερόμενη ασυμφωνία.

45. Όπως προκύπτει, το ζήτημα του κατά πόσον η F. Faber έχει την ιδιότητα του καταναλωτή δεν τέθηκε κατά την πρωτοβάθμια διαδικασία, διότι κατά την κρίση του Rechtbank η F. Faber ενημέρωσε εν πάση περιπτώσει εκπροθέσμως τη Hazet και, ως εκ τούτου, το δικαίωμά της να ζητήσει την επανόρθωση της ζημίας παραγράφηκε. Εξάλλου, ούτε η ίδια η F. Faber, στηρίζοντας την αξίωσή της επί διατάξεως εθνικού δικαίου που είναι προφανές ότι εφαρμόζεται σε κάθε είδος πωλήσεως (άρθρο 7:17, παράγραφος 1, του BW), υποστηρίζει ότι συμβλήθηκε υπό την ιδιότητα του καταναλωτή.

46. Στο πλαίσιο της εφέσεως που άσκησε η F. Faber, το αιτούν δικαστήριο θεωρεί ότι είναι κρίσιμο να γνωρίζει εάν η F. Faber είχε ή όχι την ιδιότητα του καταναλωτή, καθόσον εξ αυτού του γεγονότος καθορίζεται το εφαρμοστέο δίκαιο (συμπεριλαμβανομένου του τελευταίου εδαφίου του άρθρου 7:23, παράγραφος 1, του BW). Ωστόσο, αφής στιγμής το Rechtbank δεν προέβη συναφώς σε καμία διαπίστωση, τα άρθρα 24 και 149 του Rv και οι διατάξεις που ρυθμίζουν τα σχετικά με την έφεση εμποδίζουν το αιτούν δικαστήριο να εξετάσει αυτεπαγγέλτως το συγκεκριμένο ζήτημα. Στην κατ' έφεση δίκη, το δικαστήριο δύναται να ενεργεί αυτεπαγγέλτως μόνον όταν οι εφαρμοστέοι κανόνες είναι δημοσίας τάξεως, πράγμα που, κατά την κρίση του, δεν ισχύει στην περίπτωση των (εθνικών) κανόνων προστασίας καταναλωτή.

47. Στο πλαίσιο αυτό, το πρώτο και το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα αφορούν το κατά πόσον το δίκαιο της Ένωσης υποχρεώνει τον εθνικό δικαστή να εξετάζει αυτεπαγγέλτως αν ο αγοραστής συμβάλλεται υπό την ιδιότητα του καταναλωτή κατά την έννοια της οδηγίας 1999/44 και συνακολούθως αν πρέπει να εφαρμόσει τη συγκεκριμένη οδηγία. (Πράγματι, ο εθνικός δικαστής θα όφειλε καταρχάς να εξακριβώσει το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας προτού εφαρμόσει, ειδικότερα, το άρθρο 5¹¹, ερμηνεύοντας το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο σύμφωνα προς τη συγκεκριμένη διάταξη). Το Δικαστήριο επιβεβαίωσε, στο πλαίσιο του δικαίου προστασίας καταναλωτή (και δη όσον αφορά τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές¹²), την εφαρμογή της αρχής σύμφωνα με την οποία, ελλείψει εναρμονίσεως των δικονομικών κανόνων, οι εθνικοί κανόνες εξακολουθούν να ισχύουν με την επιφύλαξη του σεβασμού των αρχών της αποτελεσματικότητας και

10 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση LCL Le Crédit Lyonnais (C-565/12, EU:C:2014:190, σκέψη 54 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

11 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659, σκέψη 49).

12 — Οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ L 95, σ. 29).

της ισοδυναμίας¹³. Στην υπό κρίση υπόθεση, φρονώ ότι το πρώτο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα αφορούν ειδικότερα την αρχή της αποτελεσματικότητας και το κατά πόσον η νομολογία του Δικαστηρίου, συγκεκριμένα στο πεδίο που αφορά τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, εφαρμόζεται κατ' αναλογία· ενώ το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα δύναται να θεωρηθεί ότι συνδέεται περισσότερο με την αρχή της ισοδυναμίας. Εάν γίνει δεκτό ότι υφίσταται υποχρέωση *ex officio* εξετάσεως του αν ο αγοραστής φέρει την ιδιότητα του καταναλωτή κατά την έννοια της οδηγίας 1999/44, το αιτούν δικαστήριο ζητεί στην περίπτωση αυτή, με το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα που απευθύνει, καθοδήγηση από το Δικαστήριο ως προς τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες ο εθνικός δικαστής υπέχει τη συγκεκριμένη υποχρέωση.

48. Ωστόσο, το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα μπορεί επίσης να ερμηνευθεί (ευρύτερα) υπό την έννοια ότι το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν, σε περίπτωση που κριθεί ότι η F. Faber συμβλήθηκε ως καταναλωτής και διαπιστωθεί ότι ενημέρωσε την πωλήτρια σχετικά με τη μη συμμόρφωση του αγαθού εντός ευλόγου χρόνου (άρθρο 7:23, παράγραφος 1, τελευταία περίοδος, του BW), υπέχει την υποχρέωση να εφαρμόσει *ex officio* τον σχετικό με το βάρος αποδείξεως κανόνα που διατυπώνεται στο άρθρο 7:18, παράγραφος 2, του BW, το οποίο θέτει σε εφαρμογή το άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 1999/44. Θα εξετασθεί επίσης και αυτή η πτυχή του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος.

49. Το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, με το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα κατά πόσον ο καταναλωτής ενήργησε εγκαίρως, όταν, σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 2, της οδηγίας 1999/44, κράτος μέλος τον υποχρεώνει να ενημερώσει τον πωλητή για την έλλειψη συμμορφώσεως εντός προθεσμίας δύο μηνών, προκειμένου να τύχει των δικαιωμάτων που προβλέπονται ειδικότερα στο άρθρο 3 της οδηγίας 1999/44. Το έκτο προδικαστικό ερώτημα εστιάζει στο άρθρο 5, παράγραφος 3, και στον κανόνα βάρους αποδείξεως που εφαρμόζεται προκειμένου να αποδειχθεί αν συντρέχει ή όχι έλλειψη συμμορφώσεως (και η εξ αυτού του λόγου ευθύνη του πωλητή). Τα δύο αυτά ερωτήματα θα εξεταστούν χωριστά. Το έβδομο προδικαστικό ερώτημα εγείρει ένα διαφορετικό ζήτημα.

50. Κατ' αρχάς, προτού επιχειρηθεί η όποια ανάλυση, οριοθετείται αδρομερώς το πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται τα ερωτήματα 1 έως 4 και 7.

51. Διαφωνώ με τη θέση της Επιτροπής περί του απαραδέκτου των αφορώντων την *ex officio* εξέταση του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας 1999/44 ερωτημάτων. Η Επιτροπή στηρίζει τα επιχειρήματά της επί των παραδοχών, αφενός, ότι δεν φαίνεται να αμφισβητείται από τους διαδίκους της κύριας δίκης η ιδιότητα της F. Faber ως καταναλωτή και, αφετέρου, ότι τα συγκεκριμένα ερωτήματα είναι αμιγώς υποθετικής φύσεως.

52. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, για τα σχετικά με την ερμηνεία ερωτήματα που έχει υποβάλει το εθνικό δικαστήριο εντός του πραγματικού και νομικού πλαισίου που το ίδιο προσδιορίζει, ισχύει το τεκμήριο ότι αυτά είναι λυσιτελή. Το Δικαστήριο μπορεί να αρνηθεί να αποφανθεί επί αιτήσεως εθνικού δικαστηρίου για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως μόνον όταν προδήλως προκύπτει ότι τα ερωτήματα επί των οποίων ζητείται να δώσει απάντηση το Δικαστήριο δεν έχουν σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά ή νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία για να δώσει λυσιτελή απάντηση στα υποβληθέντα ερωτήματα¹⁴.

13 — Βλ. και σημείο 62, κατωτέρω, των παρούσων προτάσεων.

14 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση *Kušionová* (C-34/13, EU:C:2014:2189, σκέψη 38 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

53. Εν προκειμένω, το ενώπιον του Δικαστηρίου ζήτημα δεν έγκειται στο ποιος θεωρείται καταναλωτής κατά την έννοια της οδηγίας 1999/44. Ούτε, επίσης, είναι αρμόδιο το Δικαστήριο να αποφανθεί επί του αν το αιτούν δικαστήριο (και το *Rechtbank* πριν από αυτό) είχε ή όχι επαρκή στοιχεία στη διάθεσή του προκειμένου να αποφανθεί ως προς την ιδιότητα της *F. Faber*¹⁵. Τουναντίον, το Δικαστήριο ερωτάται επί της καταστάσεως που προκύπτει από το ενωσιακό δίκαιο όσον αφορά την *ex officio* διερεύνηση της ιδιότητας αγοραστή όταν το εθνικό δίκαιο φαίνεται να απαγορεύει αυτού του είδους την εξέταση. Τα υποβληθέντα ερωτήματα απορρέουν συνεπώς από την ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου δίκη και δεν είναι υποθετικά. Για τον λόγο αυτό προτείνω να δοθεί απάντηση στο καθένα από αυτά.

54. Παρά το γεγονός ότι θεωρώ παραδεκτά τα προδικαστικά ερωτήματα που αφορούν αυτού του είδους τον *ex officio* έλεγχο, ομολογώ ότι εξεπλήγην τρόπον τινά, λαμβάνοντας υπόψη τις συμπληρωματικές εξηγήσεις που προέβαλε η Ολλανδική Κυβέρνηση κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση όσον αφορά τον ρόλο που επιφυλάσσει το ολλανδικό δίκαιο στον δικαστή, από το γεγονός ότι (αφήνοντας κατά μέρος κάθε πιθανό λόγο για τον οποίο η *F. Faber* δεν επικαλέστηκε ρητώς την ιδιότητά της ως καταναλωτή) το *Rechtbank* δεν εξέτασε την ιδιότητά της και από το γεγονός ότι το αιτούν δικαστήριο φρονεί ότι δεν μπορεί το ίδιο να την εξετάσει. Η *F. Faber* έχει επικαλεστεί, τόσο πρωτοδίκως όσο και κατ' έφεση, συγκεκριμένες διατάξεις του *BW* οι οποίες εφαρμόζονται τόσο επί πώλησεως καταναλωτικών αγαθών όσο και επί άλλων ειδών πώλησεως και οι οποίες (τουλάχιστον εν μέρει) φαίνεται ότι θέτουν σε εφαρμογή την οδηγία 1999/44. Ο ισχυρισμός της *Hazet* ερείδεται επί άρθρου του οποίου το τελευταίο εδάφιο ισχύει ειδικά στην πώληση καταναλωτικών αγαθών και κατά τα λοιπά εφαρμόζεται σε όλες εν γένει τις πωλήσεις και συνιστά εφαρμογή του άρθρου 5, παράγραφος 2, της οδηγίας 1999/44. Εξάλλου, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Ολλανδική Κυβέρνηση επιβεβαίωσε ότι απόκειται στα εσωτερικά δικαστήρια να καθορίζουν το εφαρμοστέο δίκαιο, να κρίνουν αν το εθνικό δίκαιο μεταφέρει στην εθνική έννομη τάξη το δίκαιο της Ένωσης και να ερμηνεύουν το ολλανδικό δίκαιο σύμφωνα προς το δίκαιο της Ένωσης. Τούτου λεχθέντος, ωστόσο, ελλείψει πληρέστερης κατανοήσεως του ολλανδικού δικαίου, δεν συνάγεται επαρκώς από αυτούς τους προβληματισμούς ότι τα ερωτήματα 1 έως 4 και 7 είναι απαράδεκτα.

55. Τέλος, για λόγους πληρότητας, προσθέτω ότι η οδηγία 1999/44 εφαρμόζεται κατ' αρχήν σε μεταχειρισμένα αγαθά, τούτο δε προκύπτει μεταξύ άλλων από τις αιτιολογικές σκέψεις 8 και 16 της οδηγίας 1999/44, από την ευχέρεια των κρατών μελών, που τους παρέχεται σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 3, να αποκλείουν από το πεδίο εφαρμογής της έννοιας των «καταναλωτικών αγαθών» τα μεταχειρισμένα αγαθά που πωλούνται σε συγκεκριμένους δημόσιους πλειστηριασμούς, καθώς και από τη δυνατότητά τους, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 7, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, να προβλέπουν μικρότερη χρονική περίοδο όσον αφορά την ευθύνη του πωλητή μεταχειρισμένων αγαθών.

Ερωτήματα 1 έως 4 και 7

56. Με την οδηγία 1999/44 κατοχυρώνονται ορισμένα δικαιώματα του καταναλωτή, ειδικότερα προβλέπονται μέτρα επανορθώσεως όταν συντρέχει έλλειψη συμμορφώσεως των αγαθών που του παραδόθηκαν από τον πωλητή. Ωστόσο, δεν τίγεται το ζήτημα αν τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν αυτεπαγγέλτως να εξετάζουν κατά πόσον η οδηγία 1999/44 και η προστασία την οποία αυτή παρέχει έχουν εφαρμογή σε εκκρεμή ενώπιόν τους διαφορά.

15 — Έστω και αν συμφωνώ με την Επιτροπή, όπως επίσης και με την Ολλανδική Κυβέρνηση, ότι, όπως φαίνεται, διαθέτει σε επαρκή βαθμό συγκεκριμένα στοιχεία προκειμένου να αποφανθεί επί του ζητήματος αυτού.

57. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου γίνεται δεκτό ότι, ελλείψει εναρμονίσεως των δικονομικών κανόνων, τα κράτη μέλη είναι αρμόδια να οργανώνουν το δικαστικό τους σύστημα (αρχή της δικονομικής αυτοτέλειας)¹⁶. Απλώς και μόνον το γεγονός της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης δεν σημαίνει ότι οι εθνικοί δικονομικοί κανόνες πρέπει πάντοτε να υποχωρούν προκειμένου να εφαρμόζεται το δίκαιο της Ένωσης¹⁷. Εντούτοις, η ενάσκηση εκ μέρους των κρατών μελών αυτής τους της αρμοδιότητας τελεί υπό την επιφύλαξη του σεβασμού των αρχών της αποτελεσματικότητας και της ισοδυναμίας, οι οποίες αποτελούν μέρος του δικαίου της Ένωσης¹⁸ και εμμέσως διασφαλίζουν τον σεβασμό της υπεροχής του δικαίου αυτού.

58. Από την αρχή της ισοδυναμίας απορρέει η υποχρέωση του εθνικού δικαίου, όταν πρόκειται για παρόμοιες καταστάσεις, να μην αντιμετωπίζονται τα ερειδόμενα επί του δικαίου της Ένωσης αιτήματα δυσμενέστερα από εκείνα που θεμελιώνονται κατ' επίκληση διατάξεων εσωτερικού δικαίου¹⁹. Στο πλαίσιο αυτό, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να εξετάζει τόσο το αντικείμενο όσο και τα ουσιώδη χαρακτηριστικά των ενδίκων βοηθημάτων του εσωτερικού δικαίου που φέρονται ως παρόμοια²⁰. Μια ειδικότερη εφαρμογή της εν λόγω αρχής, η οποία αποτυπώνεται στη νομολογία του Δικαστηρίου που αφορά και τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές οδηγίες για την προστασία του καταναλωτή, είναι ότι, όταν το εθνικό δίκαιο επιβάλλει να εξετάζεται *ex officio* κανόνας του εσωτερικού δικαίου, τότε αυτό πρέπει να ισχύει και για τον ισοδύναμο κανόνα του δικαίου της Ένωσης. Ειδικότερα, «[ε]φόσον τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν, δυνάμει του εθνικού δικαίου, να εξετάζουν αυτεπαγγέλτως τους αντλουμένους από υποχρεωτικό εθνικό κανόνα νομικούς ισχυρισμούς, οι οποίοι δεν είχαν προβληθεί από τους διαδίκους, η ίδια υποχρέωση ισχύει και για τους υποχρεωτικούς [ενωσιακούς] κανόνες» ή «στην περίπτωση κατά την οποία το εθνικό δίκαιο αναθέτει στον δικαστή την αυτεπάγγελτη εφαρμογή του υποχρεωτικού κανόνα δικαίου»²¹.

59. Από την αρχή της αποτελεσματικότητας απορρέει η υποχρέωση του εθνικού δικαίου να μην καθιστά πρακτικά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται από το δίκαιο της Ένωσης²². Κατά την αξιολόγηση της συμμορφώσεως προς την αρχή αυτή πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η θέση του ειδικότερου κανόνα στην όλη διαδικασία και η εξέλιξη και οι ιδιαιτερότητες αυτής, ως σύνολο στοιχείων, ενώπιον των διάφορων εθνικών αρχών· πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη, κατά περίπτωση, οι αρχές που αποτελούν τη βάση του εθνικού δικαιοδοτικού συστήματος, συμπεριλαμβανομένης της αρχής της προστασίας των δικαιωμάτων άμυνας, της αρχής της ασφάλειας δικαίου και της εύρυθμης διεξαγωγής της διαδικασίας²³.

60. Στην υπό κρίση υπόθεση, σύμφωνα με το εθνικό δικονομικό δίκαιο, ο δικαστής πρέπει να σεβαστεί την αρχή της διαθέσεως. Οφείλει να θεμελιώσει το σκεπτικό του επί των αιτημάτων, των ισχυρισμών και της εκδοχής των πραγματικών περιστατικών που προέβαλαν οι διάδικοι. Εξαιρουμένων αποκλειστικώς και μόνον των πασιδηλών γεγονότων, ο δικαστής μπορεί να λαμβάνει υπόψη του μόνον εκείνα τα γεγονότα τα οποία αποτελούν αντικείμενο των ισχυρισμών των διαδίκων. Το αποφαινόμενο κατ' έφεση δικαστήριο μπορεί να εφαρμόζει αυτεπαγγέλτως αποκλειστικώς και μόνον

16 — Βλ. στο πλαίσιο της προστασίας του καταναλωτή, για παράδειγμα, απόφαση Sánchez Morcillo και Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099, σκέψη 31 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

17 — Για μια χρήσιμη συζήτηση επί του θέματος, βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα F. G. Jacobs στην υπόθεση van Schijndel και van Veen (C-430/93 και C-431/93, EU:C:1995:185, σημεία 24 έως 30). Διαφορετική άποψη διατύπωσε ο γενικός εισαγγελέας M. Darmon με τις προτάσεις του στην υπόθεση Verholen κ.λπ. (C-87/90 έως C-89/90, EU:C:1991:223, σημείο 19).

18 — Βλ., στο πλαίσιο της οδηγίας 1999/44, απόφαση Duarte Hueros (C-32/12, EU:C:2013:637, σκέψη 31 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Πρόκειται για την πρώτη υπόθεση στην οποία τέθηκε το ζήτημα της δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων του καταναλωτή δυνάμει της οδηγίας 1999/44. Βλ. επίσης τις προτάσεις της γενικής εισαγγελέα J. Kokott στην υπόθεση Duarte Hueros (C-32/12, EU:C:2013:128, σημείο 3).

19 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση Sánchez Morcillo και Abril García (EU:C:2014:2099, σκέψη 31 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

20 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, σκέψη 50 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

21 — Απόφαση van Schijndel και van Veen (C-430/93 και C-431/93, EU:C:1995:441, σκέψεις 13 και 14 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Βλ. επίσης, για παράδειγμα, απόφαση Jötös (C-397/11, EU:C:2013:340, σκέψη 30 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

22 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση Sánchez Morcillo και Abril García (EU:C:2014:2099, σκέψη 31 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

23 — Βλ., για παράδειγμα, αποφάσεις Sánchez Morcillo και Abril García (EU:C:2014:2099, σκέψη 34 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), καθώς και Kušionová (EU:C:2014:2189, σκέψη 52 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

κανόνες δημοσίας τάξεως²⁴. Έχω ήδη διατυπώσει τις αμφιβολίες μου σχετικά με το κατά πόσον είναι ακριβές ότι το ολλανδικό δίκαιο δεν επιτρέπει, σε περιστάσεις όπως αυτές της υπό κρίση υποθέσεως, στον εθνικό δικαστή να αποφανθεί ως προς το αν ένα πρόσωπο όπως η F. Faber είναι καταναλωτής επί τη βάση των νομικών και πραγματικών στοιχείων που διαθέτει²⁵. Στο πλαίσιο ωστόσο της υπό κρίση υποθέσεως, θεμελιώδης προκείμενη δεν μπορεί να είναι άλλη από την παραδοχή ότι οι κανόνες του ολλανδικού δικονομικού δικαίου δεν επιτρέπουν στον εθνικό δικαστή να εξετάσει τη θέση στην οποία βρίσκεται ένας αγοραστής όπως η F. Faber. Σε διαφορετική περίπτωση, τα προδικαστικά ερωτήματα 1 έως 4 και 7 ουδέποτε θα ανέκυπταν στο πλαίσιο της υπό κρίση διαφοράς.

61. Υπέχει μήπως ο δικαστής, κατά το δίκαιο της Ένωσης και υπό περιστάσεις όπως αυτές, την υποχρέωση να εξετάσει αν η F. Faber εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 1999/44 και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, υπό ποιες προϋποθέσεις;

62. Το Δικαστήριο απαιτεί, στηριζόμενο επί της αρχής της αποτελεσματικότητας, την *ex officio* εξέταση όλων των μεμονωμένων διατάξεων των υπόλοιπων ευρωπαϊκών οδηγιών για την προστασία του καταναλωτή²⁶. Φρονώ ότι κατέληξε στο συμπέρασμα αυτό, ιδίως, επειδή ο νομοθέτης συνέταξε κατά κανόνα τις οδηγίες αυτές θεωρώντας τον καταναλωτή ως το ασθενέστερο μέρος, το οποίο δεν έχει/ενδέχεται να μην έχει γνώση των δικαιωμάτων του και διαφορετικά είναι σφόδρα πιθανό ότι δεν θα επωφελείτο στο ελάχιστο από την προστασία που του παρέχεται. Το Δικαστήριο έχει αναπτύξει αυτοτελώς τη συγκεκριμένη νομολογία, ήτοι πέραν υποθέσεων που αντιμετωπίζουν μεν παρόμοια ζητήματα, στο πλαίσιο όμως διαφορετικών τομέων της νομοθεσίας της Ένωσης²⁷.

63. Ούτως, όσον αφορά την οδηγία 93/13²⁸, το Δικαστήριο έκρινε ότι ο εθνικός δικαστής υπέχει κατά το δίκαιο της Ένωσης την υποχρέωση να εξετάζει αυτεπαγγέλτως την καταχρηστική φύση συμβατικής ρήτρας εφόσον διαθέτει τα αναγκαία προς τούτο νομικά και πραγματικά στοιχεία²⁹. Και τούτο διότι η οδηγία 93/13 «στηρίζεται στην παραδοχή ότι ο καταναλωτής βρίσκεται σε ασθενέστερη θέση έναντι του επαγγελματία όσον αφορά τόσο την εξουσία διαπραγματεύσεως όσο και το επίπεδο πληροφόρησης»³⁰. Ο καταναλωτής προσχωρεί σε όρους τους οποίους έχει προετοιμάσει επαγγελματίας πωλητής, επί της διαμορφώσεως του περιεχομένου των οποίων δεν μπορεί να ασκήσει την ελάχιστη επιρροή³¹. Για τον λόγο αυτό, μια τέτοια κατάσταση ανισότητας μπορεί να αντισταθμιστεί μόνο με θετική παρέμβαση, μη εξαρτώμενη από τους συμβαλλομένους στη σύμβαση³². Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί, αναφορικά με την οδηγία 93/13, ότι «η αποτελεσματική προστασία του καταναλωτή μπορεί να επιτευχθεί μόνον εάν αναγνωριστεί στο εθνικό δικαστήριο η δυνατότητα να εκτιμά αυτεπαγγέλτως τις ρήτρες αυτές»³³. Για τους ίδιους αυτούς λόγους, αποκλείεται η εφαρμογή εθνικού κανόνα όταν με αυτόν τάσσεται προθεσμία παραγραφής της

24 — Βλ., ανωτέρω, σημεία 25 και 26 των παρουσών προτάσεων.

25 — Βλ., ανωτέρω, σημείο 54 των παρουσών προτάσεων.

26 — Η συγκεκριμένη νομολογία αφορά διατάξεις οδηγιών με αντικείμενο, μεταξύ άλλων, τις καταχρηστικές ρήτρες συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές και συμβάσεων καταναλωτικής πίστωσης.

27 — Βλ. τη διάκριση που γίνεται στη σκέψη 40 της αποφάσεως *van der Weerd* κ.λπ. (C-222/05 έως C-225/05, EU:C:2007:318).

28 — Ο σκοπός της οδηγίας 93/13, όπως ακριβώς και της οδηγίας 1999/44, έγκειται στην εξασφάλιση ενός υψηλότερου επιπέδου προστασίας για τους καταναλωτές. Στην πραγματικότητα, η Επιτροπή (με την υποστήριξη του Κοινοβουλίου) είχε την πρόθεση να εντάξει σ' ένα μόνον κείμενο ορισμένες πτυχές της πώλησεως και των εγγυήσεων των καταναλωτικών αγαθών και τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές. Ωστόσο, το Συμβούλιο προτίμησε να αντιμετωπίσει αυτοτελώς τα συγκεκριμένα θέματα. Βλ. περίληψη της συζητήσεως στην πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την πώληση και τις εγγυήσεις καταναλωτικών αγαθών (υποβλήθηκε από την Επιτροπή) COM(95) 520 τελικό, σ. 2 (και τα εκεί παρατιθέμενα έγγραφα) (EE 1996 C 307, σ. 8). Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, «[τ]α κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις, σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες συμβάσεων μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλομένους αν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες».

29 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση *Rannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350, σκέψη 32).

30 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση *Kušionová* (EU:C:2014:2189, σκέψη 48 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

31 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση *Kušionová* (EU:C:2014:2189, σκέψη 48 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

32 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση *VB Pénzügyi Lízing* (EU:C:2010:659, σκέψη 48 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

33 — Απόφαση *Océano Grupo Editorial και Salvat Editores* (C-240/98 έως C-244/98, EU:C:2000:346, σκέψη 26).

δυνατότητας να λαμβάνει υπόψη του ο δικαστής τον καταχρηστικό χαρακτήρα συμβατικής ρήτηρας³⁴. Πάντως, στο ίδιο πλαίσιο, το Δικαστήριο προσέθεσε ότι η αρχή της αποτελεσματικότητας δεν μπορεί «να βαίνει μέχρι του σημείου πλήρους επανορθώσεως των συνεπειών από την πλήρη αδράνεια του οικείου καταναλωτή»³⁵.

64. Κατά την άποψή μου, οι καταχρηστικές ρήτρες αποτελούν κατ' ουσίαν ρήτρες για τις οποίες ο πωλητής έχει πλήρη γνώση, δεν έχει δε κανένα συμφέρον να γνωστοποιήσει την καταχρηστική φύση τους αλλά έχει συμφέρον να εφαρμοστούν, ενώ ο καταναλωτής συνήθως δεν έχει δυνατότητα να τις αμφισβητήσει ή να ενημερωθεί πλήρως για την καταχρηστική φύση τους. Εξ αυτού έπεται ότι χωρίς παρέμβαση τρίτου μέρους εξασθενεί σοβαρά η έννομη προστασία κατά των καταχρηστικών ρητρών.

65. Ενδεχομένως δεν είναι τόσο εύκολο να δικαιολογηθεί η *ex officio* παρέμβαση του εθνικού δικαστή σε σχέση με μεμονωμένες διατάξεις των υπόλοιπων ευρωπαϊκών οδηγιών για την προστασία του καταναλωτή. Για τον λόγο αυτό, η γενική εισαγγελέας J. Kokott, με τις προτάσεις της στην υπόθεση Duarte Hueros, διατύπωσε την άποψη ότι, μολονότι οι οδηγίες 93/13 και 1999/44 αφορούν και οι δύο την προστασία του καταναλωτή στις συναλλαγές και επιδιώκουν την επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών, εντούτοις η κατάσταση εκείνη στην οποία η νομοθεσία αποσκοπεί στο να αντισταθμίσει τη δυσμενέστερη θέση στην οποία ευρίσκεται ο καταναλωτής κατά τη σύναψη συμβάσεως (οδηγία 93/13) είναι διαφορετική από εκείνη στην οποία η νομοθεσία αφορά την εκτέλεση συμβάσεως μετά τη σύναψή της (οδηγία 1999/44). Κατά την άποψή της, όσον αφορά την τελευταία οδηγία, η πλημμέλεια της συμβατικής παροχής δεν εξαρτάται συνήθως από τη βούληση των συμβαλλομένων και ο καταναλωτής δεν ευρίσκεται στην ίδια ασθενή θέση όπως συμβαίνει με τις καταχρηστικές ρήτρες για τον λόγο ότι μπορεί εύκολα να αντιληφθεί αν το πωλούμενο πράγμα έχει τη συνομολογηθείσα ποιότητα³⁶.

66. Συμφωνώ ότι οι εν λόγω δύο κατηγορίες καταναλωτών δεν βρίσκονται στην ίδια θέση. Παρά ταύτα, ενδέχεται να υπάρχει ασύμμετρη ενημέρωση (πιθανόν σε μικρότερο βαθμό) τέτοια ώστε ο καταναλωτής, μετά τη σύναψη συμβάσεως, να παραμένει το ασθενέστερο συμβαλλόμενο μέρος όσον αφορά τη συμμόρφωση των αγαθών που παρέλαβε σε εκτέλεση αυτής. Εκτός εάν κατά τη στιγμή της συνάψεως ο καταναλωτής γνώριζε ή δεν μπορούσε ευλόγως να αγνοεί την έλλειψη συμμορφώσεως (ή εάν η έλλειψη συμμορφώσεως οφείλεται σε υλικά που προμηθεύει ο καταναλωτής)³⁷, η αξιολόγηση της συμμορφώσεως εξαρτάται από τις πληροφορίες, και δη τις περιλαμβανόμενες στη σύμβαση, που αφορούν ειδικότερα τον σκοπό, την ποιότητα και την απόδοση των αγαθών³⁸. Τούτο προκύπτει από όλα τα στοιχεία που απαριθμούνται στο άρθρο 2, παράγραφος 2. Φρονώ ότι δεν είναι αναγκαίο στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως να δοθεί απάντηση ως προς το αν ο κατάλογος των στοιχείων είναι εξαντλητικός³⁹. Επ' αυτού αρκεί απλώς να επισημανθεί ότι η συγκεκριμένη αξιολόγηση στηρίζεται στις πληροφορίες που παρέχει ο πωλητής προς τον καταναλωτή (πριν από τη σύναψη της συμβάσεως)· στις πληροφορίες που παρέχει ο καταναλωτής προς τον πωλητή τη στιγμή της συνάψεως αυτής· σε γενικές παραδοχές που αφορούν τη χρήση για την οποία προορίζεται το αγαθό· και σε δημόσιες δηλώσεις του πωλητή, του παραγωγού ή του αντιπροσώπου του. Εξάλλου, ο πωλητής συχνά είναι εκείνος που επιλέγει ποιο συγκεκριμένο αγαθό πρέπει να παραδοθεί στον καταναλωτή (μολονότι τούτο δεν συμβαίνει πάντοτε). Ο καταναλωτής συνεπώς βρίσκεται σε ασθενέστερη θέση προκειμένου να εκτιμήσει το αν και κατά πόσον το αγαθό δεν αντιστοιχεί προς αυτό το οποίο ευλόγως ανέμενε ότι θα παραλάβει.

34 — Απόφαση Cofidis (C-473/00, EU:C:2002:705, σκέψη 38).

35 — Απόφαση Kušionová (EU:C:2014:2189, σκέψη 56 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία) (η τελευταία αφορά περίπτωση στην οποία ο καταναλωτής δεν είχε ασκήσει κανένα μέσο παροχής ένδικης προστασίας προκειμένου να προασπίσει τα δικαιώματά του).

36 — Προτάσεις της γενικής εισαγγελέας J. Kokott στην υπόθεση Duarte Hueros (EU:C:2013:128, σημεία 43, 44, 47 και 48).

37 — Άρθρο 2, παράγραφος 3, της οδηγίας 1999/44.

38 — Άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 1999/44. Βλ., επίσης, αιτιολογική σκέψη 7.

39 — Από την αιτιολογική σκέψη 8 αφήνεται να εννοηθεί ότι δεν είναι.

67. Εν πάση περιπτώσει, στην παρούσα υπόθεση, το ζήτημα της *ex officio* εξετάσεως δεν ανακύπτει σε σχέση με κάποια διάταξη της οδηγίας 1999/44 έχουσα ως αντικείμενό της την εκτέλεση της συμβάσεως. Ούτε επίσης αφορά το άρθρο αυτής περί των μέτρων επανορθώσεως λόγω μη συμμορφώσεως (άρθρο 3) ή την τάσσουσα προθεσμίες και θεσπίζουσα κανόνες αποδείξεως για την επίκληση και απόδειξη της ευθύνης του πωλητή λόγω μη συμμορφώσεως του αγαθού και την απόλαυση των δικαιωμάτων του καταναλωτή διάταξή της (άρθρο 5, το οποίο αποτελεί το αντικείμενο του πέμπτου και του έκτου προδικαστικού ερωτήματος)⁴⁰. Τουναντίον, το ερώτημα τίθεται σε σχέση με το προκαταρκτικό ζήτημα του *πεδίου εφαρμογής* της οδηγίας 1999/44. Αν το αιτούν δικαστήριο υπέχει υποχρέωση απορρέουσα από το δίκαιο της Ένωσης να εξετάσει αυτεπαγγέλτως το ζήτημα του κατά πόσον η F. Faber έχει την ιδιότητα του καταναλωτή και εφόσον καταλήξει ότι αυτό συμβαίνει, τότε δεν καταλείπεται αμφιβολία ότι τόσο η F. Faber όσο και η Hazet επικαλέστηκαν διατάξεις του εθνικού δικαίου που θέτουν σε εφαρμογή την οδηγία 1999/44. Στην περίπτωση αυτή το εθνικό δικαστήριο θα πρέπει να αποφανθεί στη συνέχεια επί του αν, για παράδειγμα, το τελευταίο εδάφιο του άρθρου 7:23, παράγραφος 1, του BW ισχύει ή όχι, και, σε καταφατική περίπτωση, θα πρέπει να ερμηνεύσει τη συγκεκριμένη διάταξη σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 2, της οδηγίας 1999/44. Με αρνητική διατύπωση, υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως δεν ανακύπτει το ερώτημα της *ex officio* εξετάσεως του άρθρου 5, παράγραφος 2. Συνεπώς, φρονώ ότι η απάντηση στα εν προκειμένω υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα δεν μπορεί να προκύψει από την κατά προτεραιότητα εξέταση του κατά πόσον θα πρέπει να εφαρμοστεί *ex officio* ειδική διάταξη, προκειμένου στη συνέχεια να κριθεί, βάσει της απαντήσεως στο ερώτημα αυτό, αν θα πρέπει ή όχι να εξεταστεί ομοίως *ex officio* το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 1999/44⁴¹.

68. Ως εκ τούτου, το ερώτημα της *ex officio* εξετάσεως ανακύπτει, εν προκειμένω, σ' ένα περισσότερο γενικό και αφηρημένο επίπεδο.

69. Κατά την άποψή μου, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, όταν αγοραστής άσκησε κατά πωλητή αγωγή αποζημιώσεως επικαλούμενος μεν διατάξεις εθνικού δικαίου οι οποίες εφαρμόζονται, μεταξύ άλλων, σε συμβάσεις που συνάπτονται με καταναλωτές, δίχως ωστόσο να ισχυριστεί ειδικότερα ότι συμβλήθηκε στην πώληση υπό την ιδιότητα του καταναλωτή, ο εθνικός δικαστής δεν πρέπει να εμποδίζεται από κανόνα του εσωτερικού δικονομικού δικαίου από το να εξετάζει αν ο αγοραστής έχει την ιδιότητα του καταναλωτή κατά την έννοια της οδηγίας 1999/44, και κατά συνέπεια δεν πρέπει να εμποδίζεται από το να εφαρμόζει το εθνικό δίκαιο προστασίας καταναλωτή, το οποίο πρέπει να ερμηνεύει σύμφωνα με την οδηγία 1999/44. Από την αρχή της αποτελεσματικότητας απορρέει η υποχρέωση να υποχωρεί ο κανόνας του εθνικού δικονομικού δικαίου προκειμένου ο εθνικός δικαστής να μπορεί να εξετάζει αυτεπαγγέλτως το κατά πόσον ένας αγοραστής όπως η F. Faber θεωρείται καταναλωτής κατά την έννοια της οδηγίας 1999/44.

70. Τούτο διότι ο νομοθέτης επέλεξε να εξασφαλίσει στους καταναλωτές μια υψηλού επιπέδου προστασία, καθώς εν γένει ευρίσκονται κατά τις συναλλαγές τους με πωλητές σε ασθενέστερη θέση. Συγκεκριμένα, η οδηγία 1999/44 διασφαλίζει υψηλό επίπεδο προστασίας⁴² σε όλα τα φυσικά πρόσωπα που καλύπτονται από τον ορισμό του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας αυτής⁴³. Με αυτό το πνεύμα, ο νομοθέτης θέσπισε ένα σύνολο κανόνων οι οποίοι, πλην των περιπτώσεων όπου προβλέπεται παρέκκλιση, καθιερώνουν ελάχιστο επίπεδο προστασίας το οποίο οφείλουν να σέβονται τόσο τα κράτη μέλη όσο και οι συμβαλλόμενοι σε συμβάσεις που συνάπτονται με καταναλωτές. Έπεται εξ αυτού ότι ισχύει ένα αναγκαστικά τηρούμενο επίπεδο προστασίας. Κατά

40 — Βλ., κατωτέρω, σημεία 80 έως 90 των παρουσών προτάσεων.

41 — Βλ. συγκριτικά, για παράδειγμα, τη διάθρωση του σκεπτικού της αποφάσεως VB Pénzügyi Lízing (EU:C:2010:659, σκέψη 49).

42 — Βλ. απόφαση Duarte Hueros (EU:C:2013:637, σκέψη 25).

43 — Είμαι της γνώμης ότι η υποχρέωση αυτή ισχύει ανεξαρτήτως του άρθρου 9, σύμφωνα με το οποίο τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για την ενημέρωση των καταναλωτών όσον αφορά τις εθνικές νομοθετικές διατάξεις μεταφοράς της οδηγίας 1999/44 και προτρέπουν, εφόσον είναι απαραίτητο, τις επαγγελματικές οργανώσεις να ενημερώσουν τους καταναλωτές για τα δικαιώματά τους· ανεξαρτήτως επίσης του γεγονότος ότι τόσο από τη σύμβαση όσο και από άλλα ιδιάζοντα στην υπόθεση στοιχεία ο καταναλωτής ενδέχεται να είναι ενημερωμένος ως προς τα δικαιώματά του, ιδίως όταν το εθνικό και/ή το ενωσιακό δίκαιο επιβάλλει να γίνεται με τη σύμβαση ή προφορικά πριν από τη σύναψή της κάποια ενημέρωση αυτού του είδους.

συνέπεια, είναι εύλογο να υπάρχει ένας κανόνας δημοσίας τάξεως ο οποίος επιβάλλει στον εθνικό δικαστή την υποχρέωση να εξετάζει κατά πόσον ο ενάγων, στο πλαίσιο αγωγής την οποία ήγειρε ως αγοραστής ασκών τα δικαιώματα του από την αγορά αγαθών, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 1999/44 (και των άλλων ευρωπαϊκών οδηγιών για την προστασία του καταναλωτή)⁴⁴, διότι αυτού του είδους η προστασία ενισχύει την πλήρη αποτελεσματικότητα της οδηγίας και ελαχιστοποιεί τον κίνδυνο που διατρέχει ο αγοραστής, λόγω άγνοιας νόμου, να τύχει ασθενέστερης προστασίας από αυτή που του παρέχει το ενωσιακό δίκαιο⁴⁵.

71. Η συγκεκριμένη απαίτηση, πάντως, δεν συνεπάγεται ότι το εθνικό δικαστήριο είναι υποχρεωμένο να εξετάζει αυτεπαγγέλτως την κάθε διάταξη της οδηγίας 1999/44. Όσον αφορά κάθε μεμονωμένη διάταξη, το Δικαστήριο θα εκτιμά κατά περίπτωση την ικανοποίηση της απαιτήσεως αυτής. Τούτο ισχύει τοσούτω μάλλον διότι το επίπεδο προστασίας του καταναλωτή ενδέχεται να ποικίλει αναλόγως της εκάστοτε εφαρμοστέας διατάξεως και ο καταναλωτής δύναται να αποφασίσει ρητώς να μην ασκήσει δικαίωμά του ή άλλως να επωφεληθεί μεμονωμένης διατάξεως⁴⁶. Εξάλλου, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο ότι (ίσως κατ' εξαίρεση) μεμονωμένες διατάξεις ενδέχεται να προστατεύουν τον πωλητή και όχι τον καταναλωτή⁴⁷.

72. Το συμπέρασμα αυτό δεν εξαρτάται από το αν ο καταναλωτής είχε ή όχι νομική συνδρομή (το οποίο αποτελεί το αντικείμενο του έβδομου προδικαστικού ερωτήματος). Η τελευταία αυτή περίπτωση δεν μπορεί να μεταβάλλει το περιεχόμενο του δικαιού της Ένωσης ή το πεδίο εφαρμογής των αρχών της αποτελεσματικότητας και της ισοδυναμίας. Μολονότι η γνώση του ατόμου περί της ιδιότητάς του ως καταναλωτή και περί των εξ αυτής απορρεόντων δικαιωμάτων θα πρέπει (λογικά) να αυξάνει λόγω συνδρομής δικηγόρου, εντούτοις από το γεγονός και μόνον ότι ο καταναλωτής διαθέτει νομική συνδρομή δεν αποδεικνύεται ούτε τεκμαίρεται ότι έχει τη γνώση αυτή⁴⁸.

73. Επιπροσθέτως, η απαίτηση της *ex officio* διερευνήσεως του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας 1999/44 υπόκειται στις ίδιες προϋποθέσεις με εκείνες που έχει αναγνωρίσει το Δικαστήριο όσον αφορά τις λοιπές ευρωπαϊκές οδηγίες για την προστασία του καταναλωτή (ζήτημα που εγείρουν το δεύτερο και τρίτο προδικαστικό ερώτημα). Κατά συνέπεια, ο εθνικός δικαστής πρέπει να έχει στη διάθεσή του τα απαραίτητα προς τούτο νομικά και πραγματικά στοιχεία⁴⁹, είτε επειδή τα συγκεκριμένα στοιχεία αποτελούν ήδη τμήμα της δικογραφίας είτε επειδή σύμφωνα με το εθνικό δικονομικό δίκαιο μπορεί να ζητήσει να του προσκομιστούν. Το εθνικό δικαστήριο δεν μπορεί να εξέλθει των ορίων της ένδικης διαφοράς όπως αυτή προσδιορίστηκε από τους διαδίκους. Η ίδια υποχρέωση προς *ex officio* έλεγχο και οι αυτές προϋποθέσεις έχουν εφαρμογή επί εφέσεως όταν (i) τουλάχιστον ένας διάδικος έχει επικαλεστεί διατάξεις του εθνικού δικαίου οι οποίες (τουλάχιστον εν μέρει) συνιστούν εφαρμογή της οδηγίας 1999/44 και (ii) αναλόγως του αν ένας διάδικος φέρει (ή όχι) την ιδιότητα του καταναλωτή, αυτός (ή αυτή) μπορεί (ή δεν μπορεί) να επωφεληθεί της αυξημένης προστασίας την οποία παρέχουν οι συγκεκριμένες διατάξεις.

74. Σε περίπτωση που το Δικαστήριο διαφωνήσει με το συμπέρασμα αυτό, μήπως το εθνικό δικαστήριο υπέχει την απορρέουσα παρά ταύτα από την αρχή της ισοδυναμίας υποχρέωση να εξετάσει αν η F. Faber είχε την ιδιότητα του καταναλωτή κατά την έννοια της οδηγίας 1999/44;

44 — Δέχομαι ότι η θέση αυτή ενδεχομένως επηρεάζει και άλλους τομείς του δικαίου της Ένωσης οι οποίοι ομοίως προστατεύουν εμφανώς το ασθενέστερο μέρος μιας συμβατικής σχέσεως έναντι του ισχυρότερου αντισυμβαλλομένου ή έναντι ενός δημόσιου οργανισμού. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το δίκαιο της Ένωσης για την προστασία των εργαζομένων υπό οιοδήποτε είδος σχέσεως εργασίας και αν τελούν.

45 — Βλ., στο πλαίσιο μεμονωμένων διατάξεων σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες, απόφαση *Océano Grupo Editorial και Salvat Editores* (EU:C:2000:346, σκέψη 26). Βλ., για άλλους τομείς, αποφάσεις *Mostaza Claro* (C-168/05, EU:C:2006:675, σκέψη 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία) καθώς και *Rampion και Godard* (C-429/05, EU:C:2007:575, σκέψη 65).

46 — Βλ., για παράδειγμα, όσον αφορά το άρθρο 6 της οδηγίας 93/13, αποφάσεις *Jörgös* (EU:C:2013:340, σκέψη 41 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία) καθώς και *Asbeek Brusse και de Man Garabito* (C-488/11, EU:C:2013:341, σκέψη 49).

47 — Πράγματι, αυτό θα μπορούσε να συμβαίνει όσον αφορά ειδικότερα στοιχεία του άρθρου 5 της οδηγίας τα οποία αναλύονται στο πλαίσιο του πέμπτου και του έκτου προδικαστικού ερωτήματος.

48 — Βλ., επίσης, απόφαση *Rampion και Godard* (EU:C:2007:575, σκέψη 65).

49 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, σκέψη 46 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

75. Φρονώ ότι το εφαρμοστέο ολλανδικό δικονομικό δίκαιο εφαρμόζεται ανεξαρτήτως του εάν ο καταναλωτής στήριξε την αγωγή του στο ενωσιακό ή το εθνικό δίκαιο.

76. Η αρχή της ισοδυναμίας επίσης διαπνέει το τέταρτο ερώτημα, το οποίο παραπέμπει στο άρθρο 5 της οδηγίας 1999/44. Κατά την άποψή μου, ωστόσο, κρίσιμη ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου διάταξη δεν είναι άλλη από τη διάταξη του εθνικού δικαίου η οποία μεταφέρει το άρθρο 5, παράγραφος 2 (εν προκειμένω το άρθρο 7:23, παράγραφος 1, του BW), στην εσωτερική έννομη τάξη. Συνεπώς, το ερώτημα που τίθεται δεν αφορά τον *ex officio* έλεγχο εφαρμογής του άρθρου 5, παράγραφος 2. Τουναντίον, το εθνικό δικαστήριο καλείται να ερμηνεύσει το εθνικό δίκαιο σύμφωνα προς το άρθρο 5⁵⁰.

77. Ωστόσο, αν το αιτούν δικαστήριο διαπιστώσει ότι η F. Faber θεωρείται καταναλωτής και ότι τηρήθηκε το άρθρο 7:23, παράγραφος 1, του BW, τότε ανακύπτει το ερώτημα αν οφείλει να εφαρμόσει *ex officio* τον κανόνα περί βάρους αποδείξεως του άρθρου 7:18, παράγραφος 2, του BW, το οποίο μεταφέρει στην ολλανδική έννομη τάξη το άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 1999/44. Στο πλαίσιο αυτό και μόνο πρέπει να αναζητηθεί απάντηση στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα.

78. Ο κανόνας του άρθρου 5, παράγραφος 3, σχετικά με το βάρος αποδείξεως ισχύει όταν πρέπει να αποδειχθεί αν ο πωλητής έχει ή όχι ευθύνη για την έλλειψη συμμορφώσεως του αγαθού. Όταν το επιληφθέν της υποθέσεως πρωτοβάθμιο δικαστήριο δεν προέβη στις διαπιστώσεις των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών (διότι, για παράδειγμα, έκρινε ότι ο καταναλωτής απώλεσε λόγω εκπρόθεσμης ενημερώσεως το δικαίωμα ασκήσεως τέτοιας αγωγής), φρονώ ότι είναι μάλλον απίθανο να μπορεί το δικάζον σε δεύτερο βαθμό δικαστήριο να εφαρμόσει τον συγκεκριμένο κανόνα στο πλαίσιο της κατ' έφεση δίκης. Κατά πόσον ο γρίφος αυτός μπορεί να λυθεί μέσω του εθνικού δικονομικού δικαίου (για παράδειγμα, αναπέμποντας την υπόθεση στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο για περαιτέρω έρευνα των πραγματικών περιστατικών), δεν το γνωρίζω. Έχω συνεπώς ορισμένες επιφυλάξεις ως προς το αν το ζήτημα της *ex officio* εξετάσεως εφαρμογής του κανόνα του άρθρου 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 1999/44 είναι κρίσιμο προκειμένου να αποφανθεί το αιτούν δικαστήριο επί της ασκηθείσας από την F. Faber εφέσεως.

79. Παρά το γεγονός ότι, στο πλαίσιο της παρούσας δίκης, το Δικαστήριο δεν μπορεί να καθορίσει ποιοι ολλανδικοί κανόνες είναι δημοσίας τάξεως, δύναται ωστόσο να δώσει απάντηση στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα (και στο έκτο επίσης), παρέχοντας κατευθύνσεις για την ερμηνεία του άρθρου 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 1999/44. Η διάταξη αυτή παρέχει στον καταναλωτή αναγκαστικού δικαίου προστασία, αντιστρέφοντας εν μέρει το βάρος αποδείξεως με σκοπό να βελτιωθούν οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες αυτός μπορεί να ασκήσει τα δικαιώματά του από την οδηγία 1999/44, και ειδικότερα να επιδιώξει τη λήψη μέτρων επανορθώσεως σε περίπτωση ευθύνης του πωλητή. Ούτε τα κράτη μέλη ούτε οι συμβαλλόμενοι σε σύμβαση που συνάπτεται με καταναλωτή έχουν δυνατότητα να θεσπίζουν ή να συμφωνούν αυστηρότερο κανόνα περί της κατανομής του βάρους αποδείξεως⁵¹. Το βάρος αποδείξεως μετατέθηκε υπέρ των καταναλωτών για τον λόγο ότι ευρίσκονται ως κατηγορία σε ασθενέστερη θέση στη σχέση τους με τους πωλητές, όσον αφορά την πληροφόρηση που έχουν για το αγαθό και την κατάσταση στην οποία το παρέλαβαν. Δίχως τούτη τη μερική (τουλάχιστον) αντιστροφή του βάρους αποδείξεως υπονομεύεται σοβαρά η αποτελεσματική ενάσκηση των δικαιωμάτων του καταναλωτή σ' ένα πεδίο το οποίο αποτελεί την κύρια πηγή διενέξεών τους με τους πωλητές⁵². Επομένως, πιστεύω ότι η αρχή της αποτελεσματικότητας επιτάσσει την *ex officio* εφαρμογή του άρθρου 5, παράγραφος 3, υπό τον όρο ότι ο εθνικός δικαστής διαθέτει τα αναγκαία προς τούτο νομικά και πραγματικά στοιχεία και δεν μεταβάλλει τα όρια της ένδικης διαφοράς όπως αυτή προσδιορίστηκε από τους διαδίκους. Εφόσον το άρθρο 5, παράγραφος 3, περιλαμβάνει στοιχεία παρόμοια με εκείνα που χαρακτηρίζουν κατά το εθνικό δίκαιο έναν κανόνα

50 — Βλ. αιτιολογικές σκέψεις 22 και 24 και άρθρο 8 της οδηγίας 1999/44.

51 — Βλ. αιτιολογική σκέψη 22 και άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 1999/44.

52 — Βλ. αιτιολογική σκέψη 6 της οδηγίας 1999/44.

δημοσίας τάξεως, από την αρχή της ισοδυναμίας μπορεί να απορρέει επίσης υποχρέωση εθνικού δικαστηρίου, όπως του επιληφθέντος της διαφοράς της κύριας δίκης, να εφαρμόζει αυτεπαγγέλτως τις διατάξεις του εθνικού δικαίου που μεταφέρουν στην εσωτερική έννομη τάξη το άρθρο 5, παράγραφος 3.

Ερώτημα 5

80. Οι Κάτω Χώρες έκαναν χρήση της δυνατότητας του άρθρου 5, παράγραφος 2, της οδηγίας 1999/44 και επέβαλαν στον καταναλωτή υποχρέωση ενημέρωσης του πωλητή⁵³. Με το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ερωτά πώς αποδεικνύεται ότι ο καταναλωτής τήρησε την υποχρέωση αυτή.

81. Κατά την άποψή μου, τούτο ρυθμίζεται από το εθνικό δίκαιο περί αποδείξεως. Καθόσον το εθνικό δίκαιο τάσσει προθεσμία που δεν είναι μικρότερη των δύο μηνών, δεν θεσπίζει κανόνες που τροποποιούν το περιεχόμενο των υποχρεώσεων του άρθρου 5 και είναι κατά τα λοιπά σύμφωνο προς τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας, η οδηγία 1999/44 δεν περιορίζει την αρμοδιότητα των κρατών μελών να θεσπίζουν και να εφαρμόζουν εκείνους τους κανόνες αποδείξεως που θεωρούν κατάλληλους.

82. Ειδικότερα, για παράδειγμα, το άρθρο 5, παράγραφος 2, δεν προβλέπει τον τρόπο με τον οποίο ο καταναλωτής πρέπει να ενημερώνει τον πωλητή. Η προμνησθείσα διάταξη ούτε απαγορεύει ούτε απαιτεί να ενημερώνεται ο πωλητής εγγράφως αντί προφορικώς. Ωστόσο, αφής στιγμής αυτού του είδους η ενημέρωση συνιστά προαπαιτούμενο της ασκήσεως των δικαιωμάτων που κατοχυρώνει η οδηγία 1999/44, φρονώ ότι το εθνικό δίκαιο δεν μπορεί να επιβάλλει προϋποθέσεις που καθιστούν αδύνατο ή υπερβολικά επαχθές για τον καταναλωτή να αποδείξει ότι ενημέρωσε τον πωλητή με κατάλληλο τρόπο και εγκαίρως κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 2. Και τούτο απορρέει ομοίως από την αρχή της αποτελεσματικότητας.

83. Στο ίδιο πνεύμα, το εθνικό δίκαιο δεν δύναται να θεσπίζει κανόνες αποδείξεως ασυμβίβαστους με το περιεχόμενο της υποχρέωσης του άρθρου 5, παράγραφος 2, και άλλων τμημάτων του άρθρου 5. Κατά συνέπεια, φρονώ ότι κράτος μέλος δεν μπορεί να επιβάλλει την υποχρέωση στον καταναλωτή, τη στιγμή που ενημερώνει τον πωλητή σχετικά με την έλλειψη συμμορφώσεως, να αποδεικνύει ταυτοχρόνως και την έλλειψη αυτή. Η εν λόγω ερμηνευτική προσέγγιση επιβεβαιώνεται διά της συγκρίσεως του γράμματος των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 5. Η *ενημέρωση* του πωλητή περί της διαπιστωθείσας ελλείψεως συμμορφώσεως (άρθρο 5, παράγραφος 2) δεν ταυτίζεται με την *απόδειξη* της ελλείψεως αυτής κατ' εφαρμογήν του άρθρου 5, παράγραφος 3⁵⁴. Ο καταναλωτής πληροφορεί τον πωλητή όσον αφορά τη μη συμμόρφωση προκειμένου να διαφυλάξει τα δικαιώματα και τα απορρέοντα εξ αυτών οφέλη που αντλεί από την οδηγία 1999/44. Σε αυτά δεν περιλαμβάνεται μόνο το δικαίωμα σε μέτρα επανορθώσεως δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 3, αλλά επίσης και τα οφέλη που απορρέουν από τις χρονικές προϋποθέσεις και τους κανόνες αποδείξεως του άρθρου 5, παράγραφος 3. Η ενημέρωση του πωλητή (όπου απαιτείται), λογικώς, δεν μπορεί να λαμβάνει χώρα *μετά* την ενάσκηση ή την επίκληση των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται με τα ως άνω άρθρα. Η γνωστοποίηση πρέπει να γίνει προτού αποφασίσει ο καταναλωτής να ζητήσει την επανόρθωση και, στο πλαίσιο αυτό, προσκομίζει τις αναγκαίες αποδείξεις προκειμένου να θεμελιώσει την ευθύνη του πωλητή. Στην αρχική της πρόταση για την οδηγία 1999/44, η Επιτροπή διευκρίνισε ότι η απαίτηση του (νυν) άρθρου 5, παράγραφος 2, «ενισχύει τη νομική ασφάλεια και ενθαρρύνει τον αγοραστή να ενεργεί ταχέως, ενώ λαμβάνει υπόψη τα συμφέροντα του πωλητή»⁵⁵.

53 — Βλ., ανωτέρω, σημεία 19 έως 23 των παρουσών προτάσεων.

54 — Παρόμοια διάκριση φαίνεται ότι γίνεται και σε άλλες γλωσσικές αποδόσεις του άρθρου 5 της οδηγίας 1999/44.

55 — COM(95) 520 τελικό, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 28, σ. 14.

84. Τούτο σημαίνει, κατά την άποψή μου, ότι οι προϋποθέσεις του άρθρου 5, παράγραφος 2, συντρέχουν στο πρόσωπο του καταναλωτή όταν ενημερώνει τον πωλητή κατά τρόπο που του καθιστά γνωστή *ενδεχόμενη* έλλειψη συμμορφώσεως και την εξ αυτής πιθανή ευθύνη του. Στο πλαίσιο της ενημερώσεως που παρέχει ο καταναλωτής προς τον πωλητή, θα πρέπει να προσδιορίζει το αγαθό και την πώληση. Θα πρέπει να συνδέει το αγαθό με τον πωλητή. Δίχως την πληροφορία αυτή ο πωλητής δεν είναι σε θέση να γνωρίζει για ποιο αγαθό ενδέχεται να φέρει ευθύνη. Ο καταναλωτής πρέπει να γνωστοποιεί ακόμα τις περιστάσεις εκείνες υπό τις οποίες οδηγήθηκε στην ενημέρωση του πωλητή λόγω μη συμμορφώσεως. Είναι πιθανό να συντρέχουν διάφοροι λόγοι για τους οποίους ο καταναλωτής θα μπορούσε να θεωρεί ότι το αγαθό που του παραδόθηκε, τη στιγμή της παραδόσεως ή αργότερα, δεν ανταποκρίνεται σε αυτό το οποίο ευλόγως θα ανέμενε να παραλάβει στηριζόμενος στην περιγραφή του αγαθού που περιλαμβάνεται στη σύμβαση και σε άλλες πληροφορίες τις οποίες ο πωλητής ενδεχομένως έχει παράσχει ή ήταν με οποιονδήποτε άλλο τρόπο διαθέσιμες. Παρά ταύτα, στο στάδιο αυτό, ο καταναλωτής δεν είναι υποχρεωμένος να *αποδείξει* την έλλειψη συμμορφώσεως και την πιθανή αιτία της.

85. Το ιστορικό γενέσεως της οδηγίας επιβεβαιώνει την ερμηνεία αυτή. Η αρχική πρόταση της Επιτροπής για το πρώτο εδάφιο του άρθρου 5, παράγραφος 2, περιείχε την καταληκτική φράση «[...] από τη στιγμή κατά την οποία ο καταναλωτής διαπίστωσε ή όφειλε κανονικά να είχε διαπιστώσει» αντί της φράσεως «[...] από την ημερομηνία κατά την οποία διαπίστωσε την έλλειψη συμμόρφωσης». Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση της προτάσεως, η φράση αυτή «παραπέμπει στο καθήκον εύλογης επιμέλειας του καταναλωτή να εξετάσει τα αγαθά μετά την παραλαβή τους». Παρά ταύτα, δεν «ορίζεται αυστηρή υποχρέωση πραγματοποίησης εξονυχιστικού ελέγχου του αγαθού ή πραγματοποίηση δοκιμών προκειμένου να αξιολογηθεί η λειτουργία του ή οι επιδόσεις του»⁵⁶.

Ερώτημα 6

86. Με το έκτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, καθοδήγηση όσον αφορά τον κανόνα βάρους αποδείξεως που θεσπίζει το άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 1999/44. Όταν κράτος μέλος υποχρεώνει τον καταναλωτή να ενημερώνει τον πωλητή βάσει του άρθρου 5, παράγραφος 2, τότε το συγκεκριμένο ερώτημα έχει νόημα μόνον εάν ο καταναλωτής έχει ήδη πρώτα ενημερώσει καταλλήλως και εγκαίρως και εν συνεχεία ζητεί να τύχει των μέτρων επανορθώσεως του άρθρου 3 της οδηγίας 1999/44. Το τεκμήριο του άρθρου 5, παράγραφος 3, ισχύει εκτός εάν είναι ασυμβίβαστο με τη φύση είτε του αγαθού ή της ελλείψεως συμμορφώσεως. Το αιτούν δικαστήριο ωστόσο δεν ζήτησε διευκρινίσεις όσον αφορά την εν λόγω εξαίρεση, η οποία ως εκ τούτου δεν θα εξετασθεί.

87. Δυνάμει του άρθρου 5, παράγραφος 3, το βάρος αποδείξεως αντιστρέφεται μερικώς υπέρ του καταναλωτή ο οποίος, τηρώντας ορισμένη προθεσμία, δεν οφείλει να αποδείξει ότι η έλλειψη συμμορφώσεως υφίστατο ήδη κατά την παράδοση του αγαθού. Κατά συνέπεια, ο καταναλωτής φέρει ακόμα το βάρος να υποστηρίξει, και εν ανάγκη να αποδείξει, ότι το αγαθό που παρέλαβε δεν ανταποκρίνεται στα πρότυπα ποιότητας, αποδόσεως και καταλληλότητας του αγαθού σε σχέση με τον προορισμό του, τα οποία ευλόγως θα μπορούσε να αναμένει ότι υφίστανται βάσει της συμβάσεως και των στοιχείων που απαριθμούνται στο άρθρο 2, παράγραφος 2. Είναι η έλλειψη αντιστοιχίας που πρέπει να αποδειχθεί, και όχι η αιτία της. Κατά συνέπεια, εν προκειμένω, ένας καταναλωτής όπως η F. Faber δεν αρκεί να αποδείξει ότι σημειώθηκε απλώς πυρκαγιά. Αλλά θα πρέπει να αποδείξει τους λόγους για τους οποίους, ως αποτέλεσμα της πυρκαγιάς, θεωρεί ότι το αυτοκίνητο που της παραδόθηκε δεν ανταποκρινόταν σ' εκείνο το οποίο, στηριζόμενη στη σύμβαση και σε άλλα κρίσιμα

56 — COM(95) 520 τελικό, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 28, σ. 14.

στοιχεία, ανέμενε να παραλάβει. Υπό συνθήκες όπως αυτές της υπό κρίση υποθέσεως, είναι δυνατό να αρκεί για την F. Faber να αποδείξει ότι το αγαθό δεν μπορεί πλέον να εκτελεί (κατάλληλα) τη λειτουργία για την οποία αγοράστηκε (διότι δεν μπορεί πλέον να οδηγεί το αυτοκίνητο), δίχως να είναι υποχρεωμένη να αποδείξει τον λόγο για τον οποίο αυτό συνέβη⁵⁷.

88. Ο καταναλωτής ωστόσο δεν είναι υποχρεωμένος να ισχυριστεί, και αν χρειαστεί να αποδείξει, ότι η έλλειψη αντιστοιχίας καταλογίζεται σε ευθύνη του πωλητή (κάτι το οποίο πιθανότατα θα απαιτούσε να διερευνηθεί η κατάσταση του αγαθού πριν την παράδοση ή κατά τη στιγμή που του παραδίδεται). Μια τέτοια απαίτηση θα καθιστούσε κενό γράμμα τον κανόνα του άρθρου 5, παράγραφος 3. Εξάλλου, η απορρέουσα από την οδηγία 1999/44 ευθύνη του πωλητή δεν είναι ευθύνη λόγω πταίσματος. Τούτο προκύπτει επίσης από το άρθρο 4 το οποίο παρέχει στον πωλητή δικαίωμα προς επανόρθωση κατά του παραγωγού του οποίου οι πράξεις ή παραλείψεις επέφεραν την έλλειψη συμμορφώσεως. Εξάλλου, θα ήταν πρακτικώς αλυσιτελές να μετατεθεί τέτοιο βάρος αποδείξεως στον καταναλωτή, καθόσον ευλόγως μπορεί να γίνει δεκτό ότι, κατ' αρχήν, ο πωλητής διαθέτει περισσότερα (λεπτομερή) στοιχεία περί του αγαθού και της καταστάσεως στην οποία αυτό παραδίδεται. Δεν μπορεί να απαιτηθεί από τον καταναλωτή να προσκομίσει αποδείξεις τις οποίες δεν διαθέτει⁵⁸. Τούτο θα προσέκρουε σαφώς στον σκοπό του μαχητού τεκμηρίου του άρθρου 5, παράγραφος 3, και στους ευρύτερους σκοπούς που επιδιώκει η οδηγία 1999/44.

89. Το γράμμα του άρθρου 5, παράγραφος 3, και της αιτιολογικής σκέψεως 8 της οδηγίας 1999/44 καταδεικνύει ότι το βάρος αποδείξεως μετατίθεται στη συνέχεια στον πωλητή ο οποίος, προκειμένου να αποφύγει την ευθύνη, οφείλει να αποδείξει ότι δεν υφίστατο έλλειψη συμμορφώσεως κατά τη στιγμή της παραδόσεως⁵⁹ ή να αντικρούσει με οποιονδήποτε τρόπο τους ισχυρισμούς του καταναλωτή και να αμφισβητήσει τις αποδείξεις. Και τούτο μπορεί ακριβώς να το επιτύχει, για παράδειγμα, αποδεικνύοντας ότι το ελάττωμα οφείλεται σε πράξεις ή παραλείψεις που επισυνέβησαν μετά την παράδοση του αγαθού ή αποδίδεται σε παράγοντα για τον οποίο αυτός, ο πωλητής, δεν ευθύνεται. Μόλις σε αυτό το τελευταίο στάδιο θα εξαρτάται η επιτυχία της αξιώσεως του καταναλωτή από τις αποδείξεις που θα κομίσει ο ίδιος ως προς την αιτία για την οποία συντρέχει έλλειψη συμμορφώσεως.

90. Τέλος, το άρθρο 5, παράγραφος 3, προσδιορίζει ποιος πρέπει να αποδεικνύει τι και με ποια σειρά. Παρά ταύτα, δεν ορίζει τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να αποδεικνύονται τα κρίσιμα στοιχεία. Κατά την άποψή μου, ελλείπει σχετικών κανόνων του δικαίου της Ένωσης, τούτο αποτελεί ζήτημα που απόκειται στο εθνικό δικονομικό δίκαιο να ρυθμίσει, το οποίο στο πλαίσιο αυτό είναι σαφές ότι πρέπει να σέβεται επίσης τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας⁶⁰.

Πρόταση

91. Υπό το πρίσμα των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα υποβληθέντα από το *Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden* προδικαστικά ερωτήματα ως εξής:

Όταν αγοραστής άσκησε κατά πωλητή αγωγή αποζημιώσεως επικαλούμενος μεν διατάξεις εθνικού δικαίου οι οποίες εφαρμόζονται, μεταξύ άλλων, σε συμβάσεις που συνάπτονται με καταναλωτές, δίχως ωστόσο να ισχυριστεί ειδικότερα ότι συμβλήθηκε στην πώληση υπό την ιδιότητα του καταναλωτή, ο εθνικός δικαστής δεν πρέπει να εμποδίζεται από κανόνα του εσωτερικού δικονομικού δικαίου από το να εξετάζει αν ο αγοραστής έχει την ιδιότητα του καταναλωτή κατά την έννοια της οδηγίας

57 — Όπως επισήμανε μέλος του Δικαστηρίου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση: αυτοκίνητο το οποίο συμμορφώνεται προς τον προορισμό του δεν αναφλέγεται από μόνο του.

58 — Βλ., επίσης, για παράδειγμα, στο πλαίσιο της καταναλωτικής πίστωσης, τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Wahl στην υπόθεση CA Consumer Finance (C-449/13, EU:C:2014:2213, σημείο 37).

59 — Αυτή άλλωστε ήταν η πρόθεση της Επιτροπής όταν πρότεινε τη συγκεκριμένη διάταξη: βλ. COM(95) 520 τελικό, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 28, σ. 12.

60 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση *Arcor* (C-55/06, EU:C:2008:244, σκέψη 191 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

1999/44/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Μαΐου 1999, σχετικά με ορισμένες πτυχές της πώλησης και των εγγυήσεων καταναλωτικών αγαθών, και κατά συνέπεια δεν πρέπει να εμποδίζεται από το να εφαρμόζει το εθνικό δίκαιο προστασίας καταναλωτή, το οποίο πρέπει να ερμηνεύει σύμφωνα με την οδηγία 1999/44. Πάντως, η απαίτηση αυτή ισχύει υπό την προϋπόθεση ότι ο εθνικός δικαστής έχει στη διάθεσή του τα απαραίτητα προς τούτο νομικά και πραγματικά στοιχεία, είτε επειδή τα συγκεκριμένα στοιχεία αποτελούν ήδη τμήμα της δικογραφίας είτε επειδή σύμφωνα με το εθνικό δικονομικό δίκαιο μπορεί να ζητήσει να του προσκομιστούν. Το εθνικό δικαστήριο δεν μπορεί να εξέλθει των ορίων της ένδικης διαφοράς όπως αυτή προσδιορίστηκε από τους διαδίκους. Η ίδια υποχρέωση προς *ex officio* έλεγχο και οι αυτές προϋποθέσεις έχουν εφαρμογή επί εφέσεως όταν (i) τουλάχιστον ένας διάδικος έχει επικαλεστεί διατάξεις του εθνικού δικαίου οι οποίες (τουλάχιστον εν μέρει) συνιστούν εφαρμογή της οδηγίας 1999/44 και (ii) αναλόγως του αν ένας διάδικος φέρει (ή όχι) την ιδιότητα του καταναλωτή, αυτός (ή αυτή) μπορεί (ή δεν μπορεί) να επωφεληθεί της αυξημένης προστασίας την οποία παρέχουν οι συγκεκριμένες διατάξεις. Το γεγονός ότι ο καταναλωτής είχε νομική συνδρομή δεν μεταβάλλει το συμπέρασμα αυτό.

Η αρχή της αποτελεσματικότητας επιτάσσει την *ex officio* εφαρμογή του άρθρου 5, παράγραφος 3, υπό τον όρο ότι ο εθνικός δικαστής διαθέτει τα αναγκαία προς τούτο νομικά και πραγματικά στοιχεία και δεν μεταβάλλει τα όρια της ένδικης διαφοράς όπως αυτή προσδιορίστηκε από τους διαδίκους. Εφόσον το άρθρο 5, παράγραφος 3, περιλαμβάνει στοιχεία παρόμοια με εκείνα που χαρακτηρίζουν κατά το εθνικό δίκαιο έναν κανόνα δημοσίας τάξεως, από την αρχή της ισοδυναμίας μπορεί να απορρέει επίσης υποχρέωση εθνικού δικαστηρίου, όπως του επιληφθέντος της διαφοράς της κύριας δίκης, να εφαρμόζει αυτεπαγγέλτως τις διατάξεις του εθνικού δικαίου που μεταφέρουν στην εσωτερική έννομη τάξη το άρθρο 5, παράγραφος 3.

Η οδηγία 1999/44 δεν περιορίζει την αρμοδιότητα των κρατών μελών να θέτουν και να εφαρμόζουν κανόνες αποδείξεως σχετικά με την απορρέουσα από το άρθρο 5, παράγραφος 2, της οδηγίας υποχρέωση που υπέχει ο καταναλωτής να ενημερώνει τον πωλητή σχετικά με την έλλειψη συμμορφώσεως, καθόσον το εθνικό δίκαιο (i) τάσσει προθεσμία που δεν είναι μικρότερη των δύο μηνών (ii) δεν θεσπίζει κανόνες που τροποποιούν το περιεχόμενο των υποχρεώσεων του άρθρου 5 της οδηγίας 1999/44 και (iii) οι εφαρμοστέοι κανόνες δεν επιφυλάσσουν με οποιονδήποτε τρόπο στα ερειδόμενα επί του δικαίου της Ένωσης ένδικα βοηθήματα δυσμενέστερη αντιμετώπιση από αυτήν που επιφυλάσσουν στα ένδικα βοηθήματα εσωτερικού δικαίου και δεν διατυπώνονται κατά τρόπο που καθιστά πρακτικά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την ενάσκηση δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται από το δίκαιο της Ένωσης.

Δυνάμει του άρθρου 5, παράγραφος 3, το βάρος αποδείξεως αντιστρέφεται μερικώς υπέρ του καταναλωτή ο οποίος, τηρώντας ορισμένη προθεσμία, δεν οφείλει να αποδείξει ότι η έλλειψη συμμορφώσεως υφίστατο ήδη κατά την παράδοση του αγαθού. Κατά συνέπεια, ο καταναλωτής φέρει ακόμα το βάρος να υποστηρίξει, και εν ανάγκη να αποδείξει, ότι το αγαθό που παρέλαβε δεν ανταποκρίνεται στα πρότυπα ποιότητας, αποδόσεως και καταλληλότητας του αγαθού σε σχέση με τον προορισμό του, τα οποία ευλόγως θα μπορούσε να αναμένει ότι υφίστανται βάσει της συμβάσεως και των στοιχείων που απαριθμούνται στο άρθρο 2, παράγραφος 2. Πάντως, ο καταναλωτής δεν οφείλει να αποδείξει ότι η έλλειψη αντιστοιχίας καταλογίζεται σε ευθύνη του πωλητή.